

**Stockholms stads
Barnombudsman
Rapport 2021**

” Det var väldigt roligt att bli intervjuad, det känns som vi kan påverka, att det inte bara är vuxna som bestämmer.

**Stockholms stads
Barnombudsman**
Rapport 2021

Dnr: KS 2021/841
Agneta Widerståhl
Barnombudsman
Stadsledningskontoret
agneta.widerstahl@stockholm.se

Produktion: Blomquist Communication
Omslagsfoto: Lieselotte van der Meijs

**Stockholms stads
Barnombudsman
Rapport 2021**

Förord

Alla barn som vistas i Stockholm ska få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.¹

Kommunfullmäktige har 2017 beslutat om *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022*.² Programmet konstaterar att alla stadens verksamheter behöver bidra i arbetet med att skapa uppväxtvillkor som ger alla barn och unga samma chans och där barnets rättigheter värnas.

Att stärka barns rättigheter hänger tydligt samman med Stockholms stads arbete för ett mer hållbart samhälle och bidrar till stadens ambition att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030.³ Barn är en grupp som lyfts fram utifrån den centrala principen i agendan att ingen ska lämnas utanför. Arbetet är även ett led i att nå stadens långsiktiga vision att leva upp till de mänskliga rättigheterna, *Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm*.⁴

Staden har en egen barnombudsman. Enligt den av kommunfullmäktige beslutade instruktionen ska barnombudsmannen driva på och stödja utvecklingen av arbetet med barnkonventionen inom staden.⁵ Denna rapport är framtagen utifrån barnombudsmannens uppdrag att vartannat år ta fram en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om barn som ombudsmannen anser att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om. Rapporten handlar främst om stadens arbete med att involvera barn och göra barn delaktiga som en särskilt viktig del i stadens utvecklingsarbete. Ett arbete som är synnerligen betydelsefullt mot bakgrund av den pågående pandemins effekter på barns liv och de skillnader som sedan tidigare finns mellan enskilda barn och olika grupper av barn i staden. Genom att involvera barn och göra barn delaktiga kan stadens åtgärder som rör barn få större effekt.

1 Stockholms stad, Budget 2021, Möjligheternas Stockholm.

2 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 11 december 2017.

3 Stockholms stad, Budget 2021, Möjligheternas Stockholm.

4 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 15 juni 2020, Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm.

5 Instruktion för Stockholms stads barnombudsman, kommunal författningssamling 2015:6.

Barns rätt till delaktighet och inflytande handlar om så mycket mer än att göra barn delaktiga i stadens utvecklingsarbete. Rättigheten innebär att varje barn ska inkluderas, bli lyssnad till och ha inflytande i alla frågor som rör barnets eget liv, såväl situationer i vardagen som beslut om framtiden. I rapporten återger barnombudsmannen samtal om delaktighet med barn och tjänstepersoner i staden, i projektet *Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad*.

Rapporten visar att staden har högt ställda ambitioner och mål för att säkerställa barns rättigheter. Ett arbete som intensifierats och fördjupats under senare år. Det finns en medvetenhet och stark ambition att utveckla mer barnrättsanpassade arbetsätt. Rapporten visar likväl på fortsatt behov av styrning, struktur och uppföljning av arbetet. Det krävs fortsatt kunskapsutveckling utifrån vad barnkonventionen föreskriver, men också aktuell kunskap om barns levnadsvillkor för att arbetet ska bli träffsäkert och långsiktigt hållbart, inkludera alla barn och göra skillnad. Det handlar om alla barns lika rätt till att må bra, vara trygga och utvecklas, rätt till delaktighet samt att barns bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn. I synnerhet handlar det om att barn ska synas och att barns åsikter ska spela roll.

Jag vill rikta ett stort tack till alla som har bidragit med värdefulla tankar och erfarenheter i projektet *Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad*. Och framförallt, ett särskilt stort tack till alla barn som delat med sig av sina kloka tankar och åsikter om hur stadens arbete med barns delaktighet kan utvecklas.

Rapporten gör inte anspråk på att vara en vetenskaplig studie eller forskningsprodukt. Den gör heller inte anspråk på att ge en heltäckande redogörelse över stadens barnrättsarbete.

Stockholm augusti 2021

Agneta Widerståhl

Barnombudsman i Stockholms stad

Innehåll

Förord	4
Inledning och syfte	8
Sammanfattning	9
1. Barns rättigheter och Stockholms stad	10
1.1 Barnkonventionen	11
1.2 Rätten till delaktighet	11
1.3 Vad innebär rätten att få uttrycka sina åsikter och bli hörd?	13
Förutsättningar för alla barn	13
Information och återkoppling	13
1.4 Stadens styrning av arbetet med barns delaktighet	14
Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022	14
Stadens budget 2021	15
2. Om barn i Stockholm	16
2.1 Barn i staden	16
2.2 Barns rätt till jämlika levnadsvillkor	16
Barnfattigdom och trångboddhet	18
Utbildning – skola och förskola	20
2.3 Pandemins konsekvenser för barns liv och rättigheter	23
Rätten till utveckling, hälsa och skälig levnadsstandard	23
Rätten till utbildning – skola och förskola	25
Rätten till lek, vila och fritid	26
Rätten till skydd mot våld och övergrepp	26
3. Ökad delaktighet för barn i staden	28
3.1 Ett projekt om ökad delaktighet för barn	28
3.2 Så här genomfördes projektet	28
Samtal med barn	29
Intervjuer med stadens verksamheter	29

3.3	Vad säger barn?.....	30
	Barn berättar om att må bra och ha det bra.....	30
	Barn berättar om stadens verksamheter.....	30
	Barn berättar om delaktighet.....	31
	Barn berättar om pandemin.....	32
3.4	Vad säger stadens verksamheter?.....	33
	Kunskap och kompetens om barnkonventionen och barns villkor.....	33
	Styrning och systematik.....	33
	Metoder för barns delaktighet.....	33
	Barns möjligheter att påverka.....	36
	Barn som ofta har svårare komma till tals.....	37
	Pandemin och barns delaktighet.....	38
3.5	Råd och tips om delaktighet från en verksamhet.....	39
	Tips på hur en delaktighetsprocess med barn och unga kan genomföras.....	40
4.	Barnombudsmannens kommentarer.....	42
4.1	Projektet – Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad.....	42
	Barnens berättelser.....	43
	Styrningen av stadens arbete med barns delaktighet.....	44
	Barns faktiska inflytande och möjligheterna att nå alla barn.....	45
5.	Barnombudsmannens arbete 2019–2021.....	47
	Här kan du läsa mer om barns delaktighet och inflytande.....	51
	Bilagor.....	52
	Barnkonventionen.....	52
	Instruktion för Stockholms stads barnombudsman.....	54

Inledning och syfte

Kommunfullmäktige har slagit fast att alla barn som vistas i Stockholm ska få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.⁶ Barnkonventionen är numera svensk lag och barns rättigheter ska synliggöras i all offentlig verksamhet.⁷ Att stärka barns rättigheter hör tydligt samman med stadens ambition att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 och med stadens långsiktiga vision enligt *Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm*.⁸

Stadens barnombudsman ska driva på och stödja utvecklingen av arbetet med barnkonventionen. Den här rapporten är ett led i barnombudsmannens uppdrag att vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om barn som barnombudsmannen anser att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.⁹

Rapporten har sitt fokus på barns rätt till delaktighet och inflytande, som är en grund för stadens möjlighet att leva upp till barnkonventionen. Den innehåller också en redogörelse av barnombudsmannens samtal om delaktighet med barn och tjänstepersoner i staden, i projektet *Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad*.

I likhet med barnombudsmannens rapport 2019 redovisas, genom statistiska underlag och kartläggningar, levnadsvillkor för barn, flickor och pojkar, i staden under de senaste åren.¹⁰ Redovisningen kompletteras med ett särskilt avsnitt där den pågående pandemins konsekvenser för barns liv och rättigheter utifrån nationella rapporter uppmärksammas.

Rapporten har två syften:

- Att synliggöra möjligheter, utmaningar och behov i stadens arbete med att skapa goda uppväxtvillkor för alla barn.
- Att bidra till att barn i staden involveras, blir lyssnade till och har inflytande i alla frågor som rör dem.

Avslutningsvis återfinns i rapporten barnombudsmannens kommentarer om möjligheter och utmaningar i stadens barnrättsarbete, särskilt i arbetet med att säkerställa barns rätt till delaktighet och inflytande. En sammanfattning av barnombudsmannens aktiviteter under åren 2019-2021 finns allra sist i rapporten.

Barnkonventionen gäller alla under 18 år som bor eller vistas i ett land. I den här rapporten avses med *barn* fortsättningsvis både barn och ungdomar under 18 år.

6 Stockholms stad, Budget 2021, Möjligheternas Stockholm.

7 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, Prop. 2017/18:186. SFS 2018:1197.

8 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 15 juni 2020, Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm.

9 Instruktion för Stockholms stads barnombudsman, kommunal författningssamling 2015:6.

10 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 17 februari 2020, Stockholms stads barnombudsman, Rapport 2019.

Sammanfattning

I denna rapport ger stadens barnombudsman en bild av stadens arbete med att säkerställa barns rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter med fokus på barns rätt till delaktighet.

Staden har en central roll i genomförandet av barnkonventionen, där barns rätt till delaktighet och inflytande är en viktig grund för att leva upp till konventionen. Att stärka barns rättigheter är också en tydlig del i stadens hållbarhetsarbete enligt Agenda 2030 och hänger samman med den centrala principen i agendan att ingen ska lämnas utanför. Rätten till delaktighet och inflytande påtalas särskilt, och gäller inom alla samhällsområden, inte bara de områden där barn är en direkt målgrupp.

I staden finns tydliga skillnader i levnadsvillkor mellan enskilda barn och olika grupper av barn. Den pågående pandemin förefaller öka befintliga skillnader i levnadsvillkor. Studier visar att nya grupper av barn påverkas negativt och att de därmed har svårare att få tillgång till sina rättigheter. Det är därför av särskild vikt att stadens barnrättsarbete fortsatt prioriterar ett utvecklingsarbete som säkerställer barns möjligheter till jämlika levnadsvillkor. Det är mot denna bakgrund angeläget att de långsiktiga effekterna av pandemin följs upp under lång tid framöver.

Under senare år har barnombudsmannen ägnat sig åt att ta reda på barns upplevelser av delaktighet samt om och hur barn involveras i stadens utvecklingsarbete. Barn säger att de vill vara med och påverka.

Barnrättsarbetet behöver stärkas och i större omfattning fokusera på att ta reda på och synliggöra olika målgruppers specifika förutsättningar, hur olika förhållanden och åtgärder kan påverka dem samt analysera vad som är barns bästa. Arbetssätt som utmärks av att kontinuerligt och systematiskt involvera barn i arbetet ger staden möjlighet att identifiera lösningar som är relevanta och långsiktigt hållbara. När vi pratar med barn och lyssnar, får vi alltså viktig kunskap som vi inte kan få på annat sätt och som är nödvändig för vår verksamhetsutveckling.

Det är påtagligt att många verksamheter i staden bedriver ett ambitiöst barnrättsarbete. I rapporten återges flera exempel på sådant arbete. Likafullt är det påtagligt att det finns utvecklingsområden för att säkerställa faktiskt inflytande. Framst gäller det strategiskt arbete, systematisering, utvärdering och uppföljning samt hur fler barn i staden på bästa sätt kan nås och komma till tals, särskilt barn som lever under utsatta levnadsförhållanden. Kunskapen om innebörden av rätten till delaktighet behöver också stärkas.

För att öka stadens möjligheter att leva upp till barnkonventionen är det angeläget att barns deltagande och delaktighet har en mer framträdande roll i stadens styrning och styrdokument. På så sätt kan barns röster få större effekt i stadens utrednings- och utvecklingsarbete. Det gäller inte minst när åtgärder ska utformas som syftar till att kompensera för pandemins negativa konsekvenser och vid återstarten av staden.

1. Barns rättigheter och Stockholms stad

Staden har en central roll i genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Barnkonventionen har fått en starkare ställning, då den sedan januari 2020 gäller som svensk lag.¹¹ Lagen är tillämplig på alla rättsområden och barns rättigheter ska synliggöras i all offentlig verksamhet.

Stadens roll och ambitioner klargörs genom att kommunfullmäktige har slagit fast att alla barn som vistas i Stockholm ska få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.¹² *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022* pekar ut en tydlig riktning för stadens arbete.¹³ Programmet är det styrdokument som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå från när de planerar och följer upp sitt barnrättsarbete.

Att stärka barns rättigheter hänger tydligt samman med stadens ambition att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030.¹⁴ Genomförandet handlar ytterst om att staden lever upp till de mänskliga rättigheterna, tillgodoser barns rättigheter och stakar ut en väg mot stadens långsiktiga vision enligt *Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm*.¹⁵

I agendan lyfts barn fram som viktiga att uppmärksamma utifrån den centrala principen i agendan att ingen ska lämnas utanför. För genomförandet av hållbarhetsmålen är det avgörande att barn involveras och får inflytande. Agendan betonar det långsiktiga perspektivet och genomsyras av barns perspektiv, för att ge nästa generation inflytande över dagens beslut. Barns inkludering bör ske utifrån mångfalden i befolkningen och särskilt viktigt är det att uppmärksamma och inkludera de som befinner sig i en utsatt situation, i utanförskap eller har svårt att själva göra sin röst hörd.¹⁶ Agendan betonar även vikten av ett jämställdhetsperspektiv.¹⁷ På så sätt synliggörs att förutsättningarna för flickor och pojkar kan se olika ut. Stadens *Hållbarhetsrapport 2021*, som ska fungera som underlag för verksamhetsutveckling, tydliggör också att utvecklingsarbetet behöver genomsyras av ett barnrättsperspektiv.¹⁸

11 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, Prop. 2017/18:186. SFS 2018:1197.

12 Stockholms stad, Budget 2021, *Möjligheternas Stockholm*.

13 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 11 december 2017.

14 Stockholms stad, Budget 2021, *Möjligheternas Stockholm*.

15 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 15 juni 2020, *Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm*.

16 Sveriges genomförande av Agenda 2030, Prop. 2019/20:188.

17 Agenda 2030, mål 5, Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

18 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, *Hållbarhetsrapport 2021*.

1.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen fastställer mänskliga rättigheter för varje barn. Den innehåller olika slags rättigheter, dels medborgerliga och politiska, dels ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Det är det enskilda barnet som är i fokus och barnet är en särskild rättighetsbärare med särskilda behov. Barndomen är en lika betydelsefull tid som vuxenlivet.

Barnkonventionens artiklar utgör alla tillsammans en helhet, men fyra av artiklarna i konventionen är särskilt viktiga då de ger uttryck för grundprinciper som alltid ska beaktas i frågor som rör barn. De fyra grundprinciperna är självständiga men har också betydelse för tolkningen av hela konventionen. De ska utgöra en utgångspunkt i alla beslut och åtgärder som rör barn, grupper av barn eller barn i allmänhet. Grundprinciperna handlar om skydd mot diskriminering (artikel 2), att beakta barnets bästa (artikel 3), rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) och rätten att uttrycka sina åsikter och bli hörd (artikel 12).

Artikel 3 slår fast att barn har rätt att få sitt bästa prövat i alla beslut och andra åtgärder som rör dem. Det betyder att den som fattar beslut som påverkar ett barn eller en grupp barn har skyldighet att beakta barns bästa. Barns rätt att uttrycka sina åsikter enligt artikel 12 är en viktig del i den bedömningen.

Barnets rättigheter finns uttryckt i flera lagar, framför allt genom skrivningar om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Det gäller till exempel föräldrabalken, skollagen, socialtjänstlagen, utlänningslagen, LSS¹⁹ och LVU²⁰.

Att barnkonventionen numera i sin helhet är lag betyder att den är tillämplig på alla rättsområden och att barns rättigheter ska beaktas av domstolar och myndigheter i avvägningar och bedömningar som görs i mål och ärenden som rör barn. Lagen kan ensam läggas till grund för myndigheters beslut. Lagen innebär att barns rättigheter ska synliggöras och skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

1.2 Rätten till delaktighet

Barnombudsmannen har de senaste åren ägnat sig åt att fokusera på barns delaktighet. Delaktighet och inflytande är en viktig grund för möjligheten att leva upp till barnkonventionen. Att involvera barn ger staden möjlighet att identifiera lösningar som är relevanta och långsiktigt hållbara. Att lyssna ger dessutom möjlighet att förstå barns livsvillkor.

¹⁹ Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.
²⁰ Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Barnkonventionen

Artikel 1

Som barn räknas varje människa under 18 år.

Vad innebär ett barnrättsbaserat synsätt?

Ett barnrättsbaserat synsätt, som utgör kärnan i barnkonventionen, innebär att varje flicka, pojke och barn som definierar sig på annat sätt ska ses som bärare av rättigheter. Ett sådant synsätt kräver att varje barn erkänns, respekteras och skyddas som rättighetsbärare med en individuell personlighet, egna behov och intressen och en personlig integritet. Det innebär också att barnets rätt att bli hörd och få sina åsikter beaktade måste tillgodoses systematiskt i alla processer och att barnets egenmakt och deltagande ska vara centralt i alla ärenden och beslut som berör barnet.*

* Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, Prop. 2017/18:186.

I den här rapporten återger barnombudsmannen sitt arbete med att involvera barn. Syftet med arbetet är att ta reda på hur barn upplever delaktighet i stadens verksamheter samt om och hur barn systematiskt involveras i stadens utvecklingsarbete.²¹ Att uppmärksamma barns rätt till delaktighet och inflytande i alla frågor som påverkar dem är centralt i stadens barnrättsarbete. Detta synnerligen mot bakgrund av att konsekvenserna av den pågående pandemin för barn är många, särskilt för barn som sedan tidigare befunnit sig i utsatta situationer, och att det finns, sedan tidigare, tydliga skillnader i levnadsvillkor mellan barn, flickor och pojkar, i staden.

Barnkonventionen slår särskilt fast barns rätt att uttrycka åsikter i alla frågor som rör dem. Det handlar om att barn har rätt att vara involverade i beslut och åtgärder som påverkar deras liv. Artikeln återspeglar ett barnrättsperspektiv och med det menas att alla barn är egna individer, med fullt människovärde och med en egen mening som måste beaktas och respekteras. Rätten till inflytande gäller inom alla samhällsområden, inte bara de områden där barn är en direkt målgrupp. Det innebär att barns levnadsvillkor likaså påverkas av verksamheter som är riktade mot stadens invånare i allmänhet såsom samhällsplanering, miljöarbete, trafiksäkerhet och bostadsplanering.

FN:s barnrättskommitté betonar att det i många fall bara är barnen själva som kan berätta om huruvida deras rättigheter erkänns och förverkligas fullt ut. Särskilt viktigt är det att barn som befinner sig i utsatta situationer får reell möjlighet att framföra sina åsikter och bli hörda.²²

I den statliga myndigheten Barnombudsmannens (BO) årsrapport 2018 berättar barn, som växer upp i kommuner och förorter där barn har sämre skolresultat, ekonomi och hälsa än i övriga landet, vad delaktighet kan betyda. Barnen berättar att när de är delaktiga och har inflytande känner de att de påverkar sina egna liv. Delaktigheten beskrivs som en motkraft till känslan av utanförskap och att de känner att samhället bryr sig om dem.²³

BO:s rapport *Barns röster om jämställdhet* visar att barn redan från låg ålder har erfarenheter och åsikter om jämställdhet. BO framhåller att barns egna röster om jämställdhet och barnrättsperspektivet måste få betydligt större genomslag i de åtgärder och mål som föreslås för att stärka jämställdheten och motverka ojämställdhet.²⁴

21 Projektet Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad.

22 FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 5 (2003), Allmänna åtgärder för att genomföra konventionen om barnets rättigheter, punkt 50.

23 Barnombudsmannen (2018), Utanförskap, våld och kärlek till orten.

24 Barnombudsmannen (2016), Barns röster om jämställdhet. Se även Skolverkets rekommendationer om hur jämställdhetsarbetet kan utvecklas för att kunna få syn på om flickor och pojkar har samma möjligheter till delaktighet och inflytande i förskolan. skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/jamstallldhet-i-forskolan.

1.3 Vad innebär rätten att få uttrycka sina åsikter och bli hörd?

Artikel 12 har betydelse för genomförandet av hela barnkonventionen. Barn har precis som vuxna rätt till inflytande över sina egna liv. Rätten att få säga sin mening och få den respekterad är vidsträckt. Den gäller inom alla områden när barn berörs – direkt eller indirekt – på individnivå eller som grupp. Barn behöver också få bli involverade och delta i samtal om hur de vill vara delaktiga.

Barns rätt att uttrycka sina åsikter är en viktig del i prövningen och bedömningen av barnets bästa. Det går inte alltid att ge ett enkelt och entydigt svar på vad som är barns bästa, men det är viktigt att lyssna till barn innan beslut fattas.

Förutsättningar för alla barn

Rätten att komma till tals gäller alla barn, oavsett ålder, kön eller bakgrund. Möjlighet till deltagande ska ske på lika villkor för alla utan risk för någon form av diskriminering. Det är särskilt viktigt att barn som befinner sig i utsatta situationer och ofta har svårare att komma till tals får möjlighet att framföra sina åsikter och bli hörda. Varje barn har rätt till delaktighet, även små barn.

Barn har dessutom rätt att få sina åsikter beaktade i förhållande till ålder och mognad. Det betyder att barnets förmåga att skapa en egen uppfattning i en fråga blir viktig för hur stor betydelse ett barnets åsikter ska ha i en viss fråga. Delaktighet handlar inte heller om självbestämmande, vuxna och beslutsfattare har ansvaret för beslut och åtgärder.

Arbetsätt och metoder behöver finnas så att barns åsikter på bästa sätt kan inhämtas och beaktas utifrån ålder och mognad samt andra förutsättningar som till exempel kön eller socioekonomisk bakgrund. Miljöer och upplägg behöver anpassas efter situation och typen av frågeställning. Små barn och barn med funktionsnedsättning kan behöva stöd och särskilda hjälpmedel för att kunna uttrycka sina åsikter. Barn som inte har svenska som modersmål kan behöva tolk.

Information och återkoppling

För att barn ska kunna vara delaktiga och ha synpunkter krävs att de förbereds. De behöver få tillräcklig och lämplig information om aktuell fråga samt hur deras åsikter och erfarenheter kan komma att användas. Barn behöver också information om sina rättigheter och vilka konsekvenser deras deltagande, ett beslut eller en åtgärd kan få. Informationen ska vara saklig och behöver vara anpassad till barnets ålder, mognad och förutsättningar.

Delaktigheten är en rättighet – inte en skyldighet. Barn ska därför informeras om att de har rätt att avstå från att ta ställning eller att överhuvudtaget säga något. Barn har rätt att slippa ta ansvar för svåra beslut.

Barnkonventionen

Artikel 2

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3

Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som är barnets bästa.

Artikel 12

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

Barn som har varit delaktiga har rätt till återkoppling. De har rätt att få information om resultat och en förklaring till hur deras åsikter har beaktats, vilken betydelse deras röster haft.

1.4 Stadens styrning av arbetet med barns delaktighet

För att staden ska kunna ta till vara varje barns rättigheter enligt barnkonventionen och skapa förutsättningar för varje barn att vara delaktigt på egna villkor, fordras tydliga övergripande beslut och åtgärder. Frågor om barns rättigheter och rätt till delaktighet och inflytande behöver aktivt prioriteras genom strategiska beslut. Det krävs helhetssyn, uppföljning och utvärdering.

Den av kommunfullmäktige årligen fastställda budgeten för staden är överordnad och styrande för stadens alla verksamheter. Utöver de mål som kommunfullmäktige fastställer i budgeten kompletteras styrningen av stadens barnrättsarbete av *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022*.²⁵

Nedan beskrivs stadens strategiska beslut avseende barns delaktighet med utgångspunkt i *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022* och hur kommunfullmäktige formulerat arbetet i stadens budget 2021.²⁶

Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad

Barn ska ges förutsättningar att uttrycka och få sina åsikter respekterade.

Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022

Programmet är det styrdokument som stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå från när de planerar sitt arbete med barns rättigheter och inflytande. Uppföljning sker i den ordinarie budgetuppföljningen. Programmet anger inte specifikt vilka nämnder och bolagsstyrelser som ska göra vad.

Enligt programmet ska stadens nämnder och bolagsstyrelser arbeta för att ta reda på barns åsikter. Också verksamheter som indirekt påverkar barn i allmänhet har ansvar för att lyssna på barn och beakta deras synpunkter. Programmet slår fast att barn ska ha möjlighet att ha inflytande över och vara delaktiga i stadens utveckling, stadsplanering och samhällsplanering. I skolan ska barn ha inflytande över verksamheten och ges regelbunden möjlighet till delaktighet och bli lyssnade på. Barn ska ha möjlighet att komma till tals vid myndighetsutövning, även vid beslut eller åtgärder som avser barnets vårdnadshavare eller förälder och som påverkar barnet.

²⁵ Stockholms kommunfullmäktige, beslut 11 december 2017.

²⁶ Stockholms stad, Budget 2021, Möjligheternas Stockholm.

Stadens budget 2021

I budget 2021 finns såväl allmänna skrivningar om allas delaktighet och där även barn bör vara en grupp som ingår, om än outtalat, som en del specifika skrivningar och aktiviteter vilka uttryckligen handlar om barns delaktighet. I något fall finns enbart en övergripande hänvisning till barnkonventionen, utan att barns delaktighet nämns. Ett sådant exempel är idrottsnämndens arbete där det i en bisats nämns ”all idrott ska ske i enlighet med barnkonventionen”.

Allmänt hållna formuleringar om delaktighet och inflytande finns till exempel för stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden, när det gäller stadsutvecklingsfrågor och bostadsbyggande. De handlar bland annat om dialog med boende och att stockholmarna ska involveras för att hänsyn ska kunna tas till åsikter, synpunkter och behov. Ett annat exempel är trafiknämndens arbete med att utveckla offentliga platser där många vistas och i anslutning till förskolor och skolor. Det föreskrivs i budgettexten att nämnden särskilt ska beakta ”behov hos barn och äldre samt inkludera medborgardialoger i sitt arbete”, det är dock otydligt om skrivningen även innefattar dialoger med barn.

Ett intressant exempel där barns delaktighet särskilt lyfts fram är socialtjänstens barnrättsarbete. Stadsdelsnämnderna ska exempelvis öka barns inflytande i utredningar och uppföljning av insatser och förbättra barns rätt till information och delaktighet vid samordning av individuell plan (SIP). Barn med funktionsnedsättning ska erbjudas anpassat stöd för att kunna uttrycka sina åsikter. Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämnderna i detta arbete bland annat genom nya metoder och digitala lösningar. Arbetet ska vidare följas upp genom en för 2021 ny obligatorisk nämndindikator ”Andel utredningar av barn och unga där barnet varit delaktigt och fått återkoppling”. Indikatorn omfattar alla utredningar som primärt rör barn.²⁷

Ett ytterligare exempel i budgeten avser stadsdelsnämndernas uppsökande arbete genom fältassistenter, för att förhindra att ungdomar söker sig till miljöer präglade av missbruk och kriminalitet. Här förtydligas att ungdomarna ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande i det samarbete som ska ingå i det uppsökande arbetet mellan ungdomar, skola, föreningsliv, polis, näringsliv och civilsamhället.

²⁷ Indikatorn avser alla utredningar som primärt rör barn: Samtliga utredningar enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen inklusive utredningar avseende vårdnad, boende och umgänge samt utredningar av barn enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

2. Om barn i Stockholm

Kartläggningar och datainsamlingar

För att få kunskap om hur det ser ut för barn menar FN:s barnrättskommitté att det ska göras kartläggningar och datainsamlingar på detaljerad nivå som synliggör diskriminering eller ojämlikheter i barns villkor.*

Arbetet med barns rättigheter omfattar alla barn och innebär att rätten till jämlika levnadsvillkor gäller varje barn, utan undantag. De flesta barn i Stockholm har det bra. Men det finns tydliga sociala och ekonomiska skillnader mellan stadsdelområden och mellan grupper av stockholmare. Den pågående pandemin har dessutom påverkat barn på olika sätt, särskilt barn som befunnit sig i utsatta situationer sedan tidigare.

Levnadsvillkoren för barn i staden, särskilt med fokus på missgynnade eller utsatta grupper av barn behöver följas upp löpande. När övergripande beslut som rör barn ska fattas, ska hänsyn tas till barnets bästa och genomgripande analyser göras av vilka konsekvenser en åtgärd får för barn. Detta är avgörande för att kunna stärka, skydda och förbättra levnadsvillkoren för såväl barn i staden som redan befunnit sig i utsatthet, som nya grupper av barn som påverkats negativt av pandemin.

Pandemins konsekvenser för barn förefaller fortsätta långt efter att själva pandemin har upphört. Genom att involvera barn och göra barn delaktiga i utredningar och utvecklingsarbete med anledning av pandemin kan stadens åtgärder som rör barn bli mer träffsäkra, få större effekt och bli långsiktigt hållbara.

I avsnitt 2.3 finns en beskrivning av pandemins effekter på barns liv och rättigheter.

2.1 Barn i staden

Cirka en femtedel av stockholmarna är barn. Stockholm växer och antalet barn i staden ökar. Vid årsskiftet 2020/2021 fanns knappt 194 000 barn under 18 år i staden. År 2030 väntas antalet vara cirka 200 000 barn, en ökning med 6 000 barn (se figur 1).²⁸

2.2 Barns rätt till jämlika levnadsvillkor

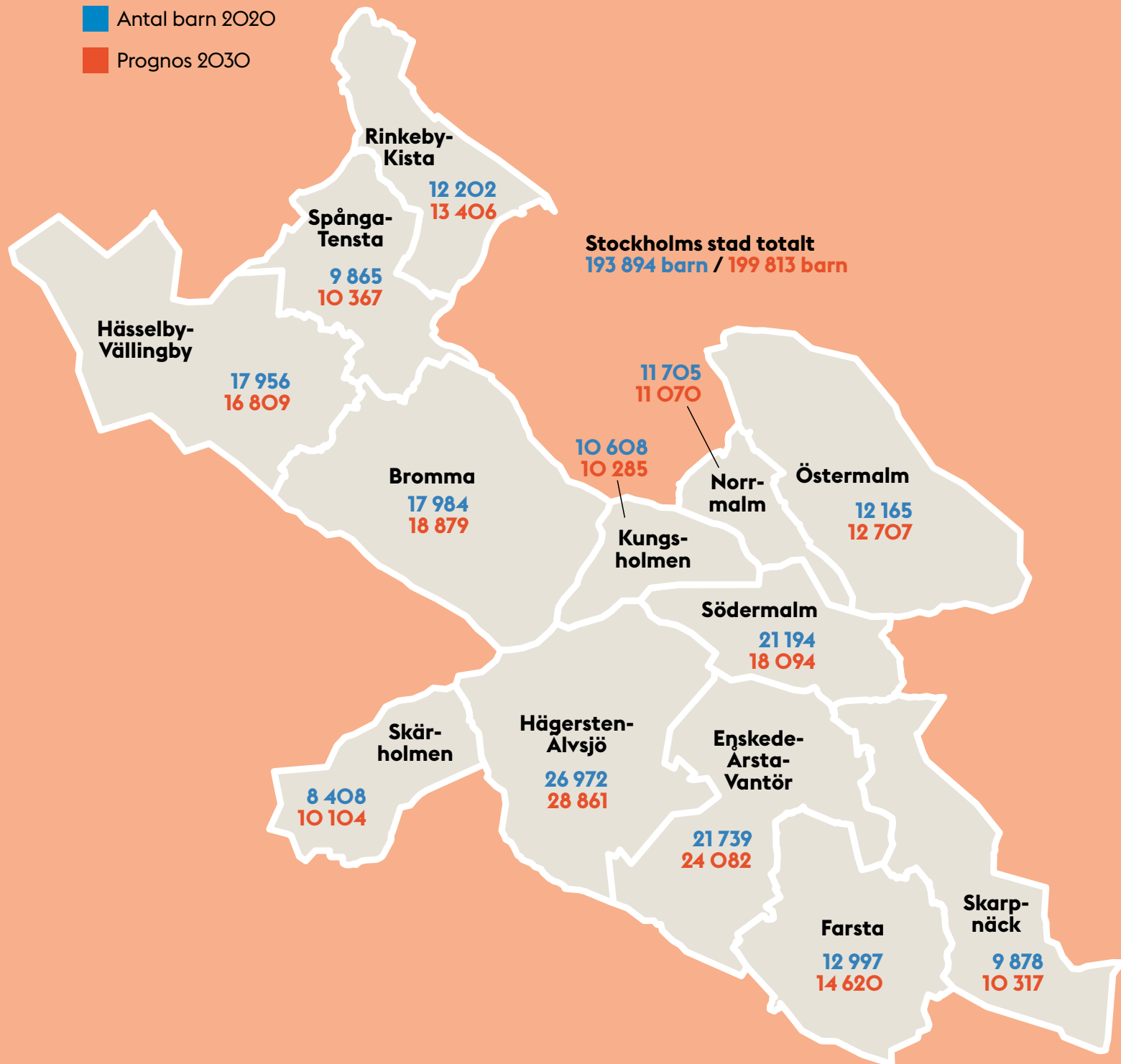
Centralt i arbetet med att förverkliga barnets rättigheter är stadens hållbarhetsarbete med Agenda 2030 och de globala målen. Principen i agendan att ingen ska lämnas utanför är en viktig utgångspunkt i arbetet med att förbättra barns levnadsförhållanden. Stadens *Hållbarhetsrapport 2021* slår också fast att i det sociala hållbarhetsarbetet är det av särskild vikt att säkerställa barnens möjligheter till jämlika uppväxtvillkor. Att

* FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 5 (2003), Allmänna åtgärder för att genomföra konventionen om barnets rättigheter, punkt 48.

²⁸ Källa: Sweco, prognos maj 2021.

Figur 1. Karta över stadsdelsområden och barn per 2020 och prognos 2030

■ Antal barn 2020
■ Prognos 2030

Barnkonventionen

Artikel 2

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

Artikel 6

Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 23

Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.

Barnkonventionen

Artikel 27

Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.

Agenda 2030

förverkliga de mänskliga rättigheterna på ett sätt som gör skillnad i människors vardag är en angelägen uppgift som kräver ständiga förbättringar och med Agenda 2030 höjs ambitionsnivån. Strategiska och relevanta insatser krävs för att driva utvecklingen framåt.²⁹

Hållbarhetsrapporten ska vara ett stöd i verksamhetsutvecklingen. Den identifierar de områden där staden har störst utmaningar och där det krävs gemensamma prioriteringar. Därmed är rapporten också ett viktigt verktyg i barnrättsarbetet.³⁰ Men även andra statistiska underlag och olika typer av kartläggningar kan i arbetet vara viktig kunskap om skillnader och trender i barns, flickors och pojks, levnadsvillkor.

Hållbarhetsrapporten lyfter några utmaningar och synergier i arbetet med agendan som särskilt viktiga och har avgörande bäring på jämlika levnadsvillkor för barn; barnfattigdom och trångboddhet samt utbildning.

Barnfattigdom och trångboddhet

Att växa upp i fattigdom har en stark negativ inverkan på barns möjligheter till goda livschanser. Barn som växer upp i ekonomisk utsatthet riskerar att få sämre fysisk och psykisk hälsa, skolresultat och möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Utsattheten riskerar i sin tur att påverka vuxenlivet när det gäller hälsa, arbete och försörjning, såsom större behov av ekonomiskt bistånd och att stå längre från arbetsmarknaden. Barnfattigdom är en realitet i vissa delar av staden och varierar kraftigt mellan olika stadsdelområden (se figur 2).³¹

Under 2020 fanns i staden 8 029 barn i familjer som någon gång under året uppburit ekonomiskt bistånd. Andelen barn som lever i familjer med ekonomiskt bistånd skiljer sig kraftigt åt mellan stadsdelarna. I Rinkeby-Kista stadsdelområde lever 11,2 procent av barnen i familjer som någon gång under 2020 har uppburit ekonomiskt bistånd jämfört med 0,5 procent i Östermalms stadsdelområde (se figur 3).³²

Vissa barn löper en avsevärd förhöjd risk att drabbas av ekonomisk utsatthet, särskilt de med utländsk bakgrund eller ensamstående föräldrar, framförallt ensamstående mammor.³³ Barn med funktionsnedsättning har generellt sämre levnadsvillkor än andra barn och som grupp har föräldrar, särskilt mammor, till barn med funktionsnedsättning också sämre levnadsvillkor bland annat när det gäller ekonomi.³⁴

Barnfattigdom sammanfaller ofta med trångboddhet. Trångbodda familjer har ofta mer utmanande levnadsvillkor och att bo trångt medför påfrest-

²⁹ Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

³⁰ Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

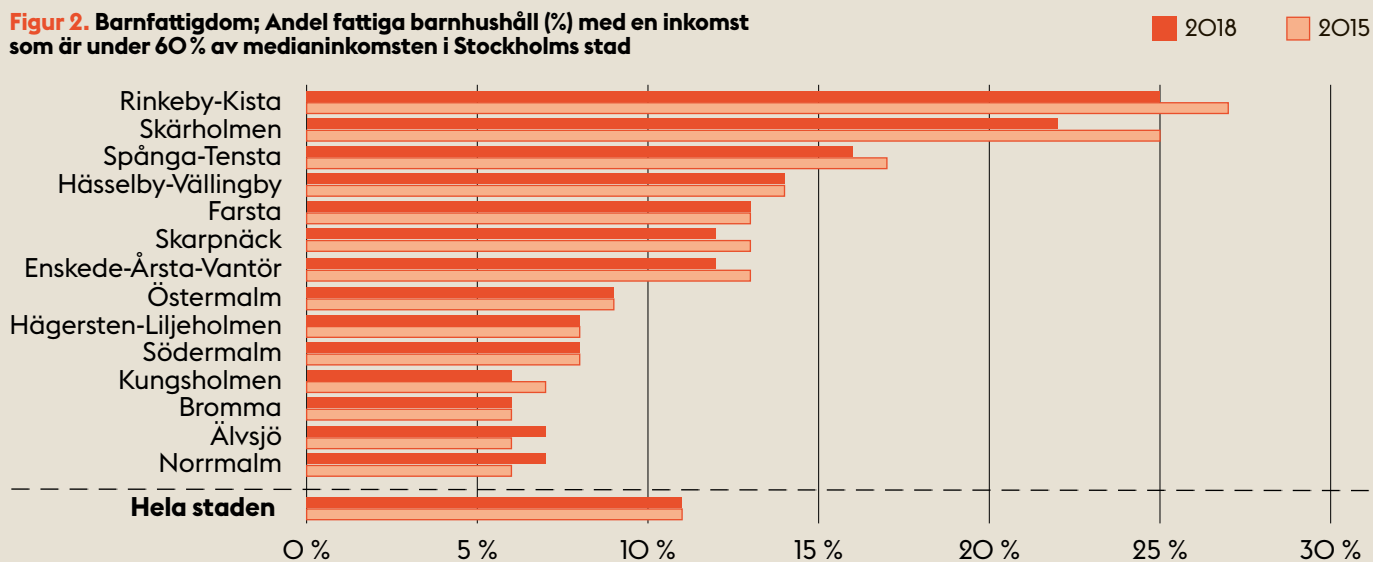
³¹ Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

³² Stockholms stad, Socialtjänstrapport 2020.

³³ Rädda barnen, Barnfattigdom i Sverige, Rapport 2018.

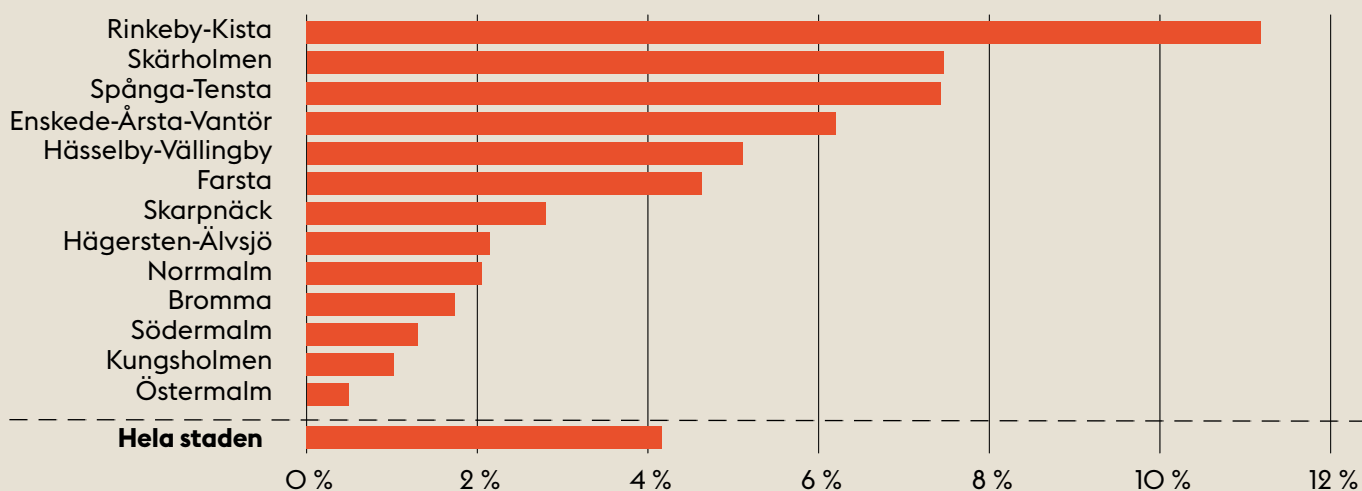
³⁴ Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

Figur 2. Barnfattigdom; Andel fattiga barnhushåll (%) med en inkomst som är under 60% av medianinkomsten i Stockholms stad

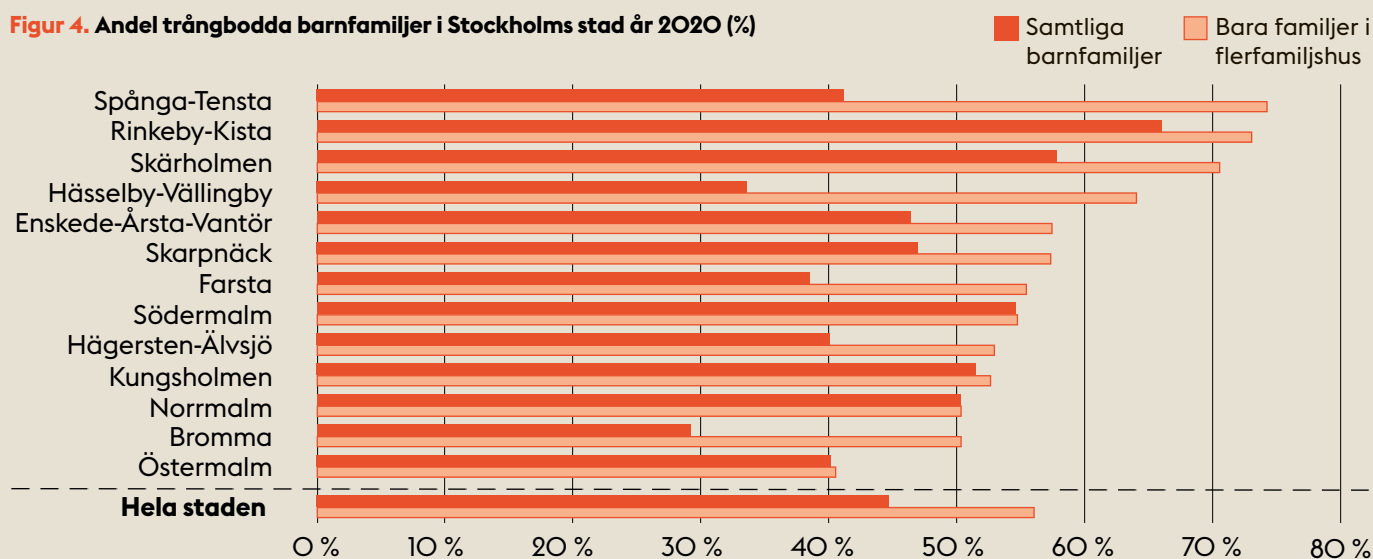
Källa: SCB, Sweco.

Figur 3. Andel i befolkningen 0-17 år (%) som ingår i hushåll som någon gång under året har uppburit ekonomiskt bistånd i Stockholms stad år 2020

Källa: Sociala System.

Figur 4. Andel trångbodda barnfamiljer i Stockholms stad år 2020 (%)

Källa: Sweco.

ningar för en familj. Till exempel påverkas möjligheten för barn att läsa läxor i lugn och ro. I spåren av pandemin har trångboddheten dessutom blivit än mer utmanande och svårare för barn och unga att studera hemma.³⁵ I staden är trångboddhet enligt norm 3 högst bland barnfamiljer med svagare ekonomiska förutsättningar såsom i Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Skärholmens stadsdelsområden (se figur 4 på föregående sida).³⁶

I Stockholms stad påverkades 23 barn (15 vräkningar) av en verkställd avhysning under 2020. Antal vräkningar i staden som berörde barn har ökat sedan 2019, då 18 barn (9 vräkningar) berördes av avhysning.³⁷

Utbildning – skola och förskola

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att bryta socialt utanförskap bland barn och unga och är ett starkt skydd för unga i sårbara situationer.³⁸ Att klara skolan med goda resultat minskar risken för framtida psykisk ohälsa och en fulljord gymnasieutbildning har en avgörande betydelse för att få tillträde till arbetsmarknaden.³⁹ Idag är avslutad gymnasieexamen i praktiken en miniminivå på Stockholms arbetsmarknad och därför en viktig förutsättning för goda livsvillkor genom hela livet.⁴⁰

I staden skiljer sig skolresultaten mellan elever med olika bakgrund och förutsättningar. I områden med sämre ekonomiska förutsättningar har en lägre andel av ungdomarna behörighet till gymnasiet. Föräldrars utbildningsnivå har stor betydelse för skolresultaten.⁴¹ Högst andel behöriga elever finns i Östermalms stadsdelsområde, lägst i Rinkeby-Kista stadsdelsområde. Könsskillnaderna är små, men i majoriteten av stadsdelsområdena presterar flickor lite bättre än pojkar.⁴² Det finns också påtagliga skillnader i att klara kunskapskraven mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund. För år 2020 är andelen för elever med svensk bakgrund 94 procent och andelen för elever med utländsk bakgrund 80 procent, alltså en differens på cirka 14 procentenheter (se figur 5–7).⁴³

Barn med funktionsnedsättning är, i likhet med alla andra barn, en heterogen grupp, och deras levnadsförhållanden påverkas av en mängd olika faktorer. Studier visar att många barn med funktionsnedsättning inte får det stöd de behöver för att nå så långt som möjligt i skolan.⁴⁴ Som

35 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

36 Källa: Sweco. Enligt norm 3 ska varje person i hushållet ha minst ett sovrum och därutöver ska bostaden ha vardagsrum och kök. Undantaget är sammanboende par som förväntas dela sovrum. Enpersonshushåll kan dock bo i en bostad med ett rum utan att vara trångbodd i dessa beräkningar. Specialbostäder (exempelvis studentbostäder, äldreboende) är inte medräknade.

37 Stockholms stad, Socialtjänstrapport 2020.

38 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

39 Det handlar om jämlik hälsa, Delbetänkande av kommissionen för jämlik hälsa, SOU 2016:55.

40 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

41 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

42 Källa: SCB/Sweco.

43 Källa: SCB/Sweco. Utländsk bakgrund har elever som är födda utomlands eller är födda i Sverige och vars båda föräldrar är födda utomlands.

44 Myndigheten för delaktighet (2016), En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle.

Barnkonventionen

Artikel 28

Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.

Artikel 29

Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter.

Agenda 2030

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

1
INGEN
FATTIGDOM

4
GOD UTBILDNING
FÖR ALLA

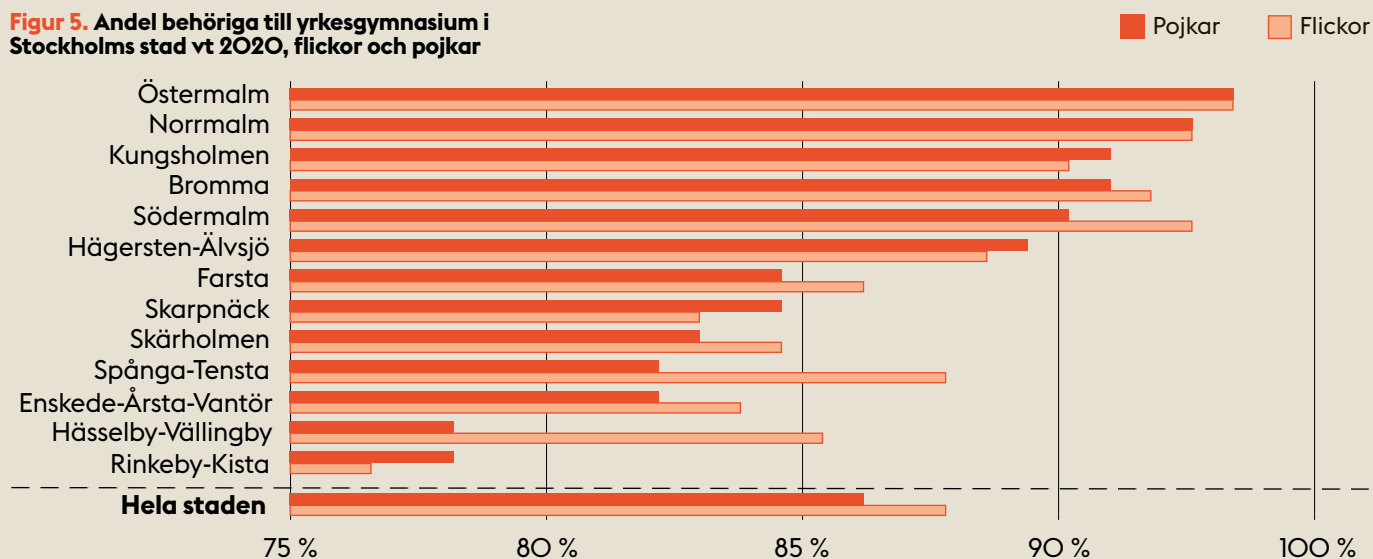

5
JÄMSTÄLLDHET

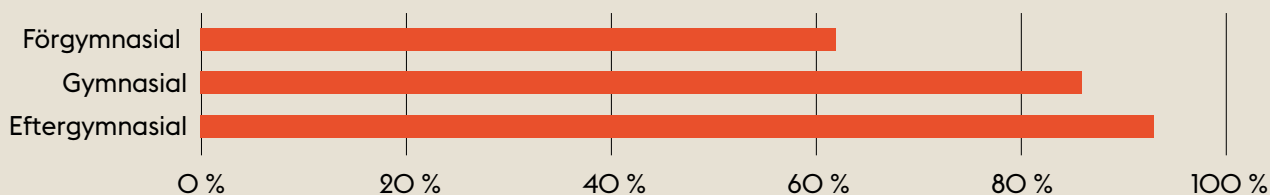
8
ANSTÄNDIGA
ARBETSVILLKOR
OCH EKONOMISK
TILLVÄXT

Figur 5. Andel behöriga till yrkesgymnasium i Stockholms stad vt 2020, flickor och pojkar

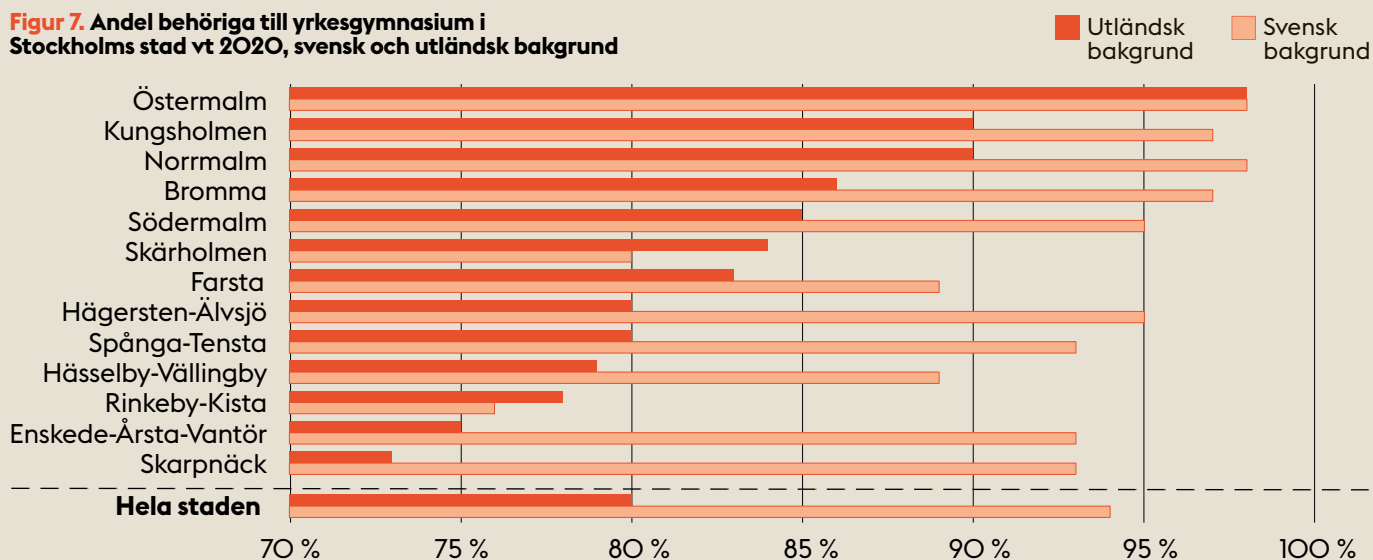
Källa: SCB/Sweco.

Figur 6. Andel behöriga till yrkesgymnasium i Stockholms stad år 2019 efter föräldrars utbildningsnivå.

Källa: Stockholm stads hållbarhetsrapport 2020.

Figur 7. Andel behöriga till yrkesgymnasium i Stockholms stad vt 2020, svensk och utländsk bakgrund

Källa: SCB/Sweco.

samlad grupp betraktat har personer med funktionsnedsättning sämre förutsättningarna att nå en fullständig gymnasieutbildning än den övriga befolkningen.⁴⁵

Andel barn i förskolan är annan viktig information när det handlar om barns jämlika levnadsvillkor. Att delta i förskolan är betydelsefullt för barns utveckling och lärande långt senare i livet, särskilt för barn från socioekonomiskt svaga förhållanden. Förskolan har dessutom en viktig roll att identifiera barn och föräldrar som är i behov av extra stöd och kompenserande insatser.⁴⁶ Flera studier visar att förskolan är en kraftfull kompensatorisk insats och att barn som har gått i förskola har bättre språkliga färdigheter än andra barn. Förskolans språkutvecklande arbetsätt har störst betydelse för barn som har ett annat modersmål än svenska.⁴⁷ I Stockholm finns det relativt stora skillnader i inskrivningsgrad mellan och inom olika stadsdelsområden. Dessa variationer avspeglar socioekonomiska skillnader i staden (se figur 8).⁴⁸ Vid utgången av 2020 var inskrivningsgraden lägst i Rinkeby-Kista med 87,3 procent och högst i Hägersten-Älvsjö med 97,4 procent. Skillnaden mellan stadsdelsområden med lägst respektive högst inskrivningsgrad var därmed cirka 10 procentenheter.

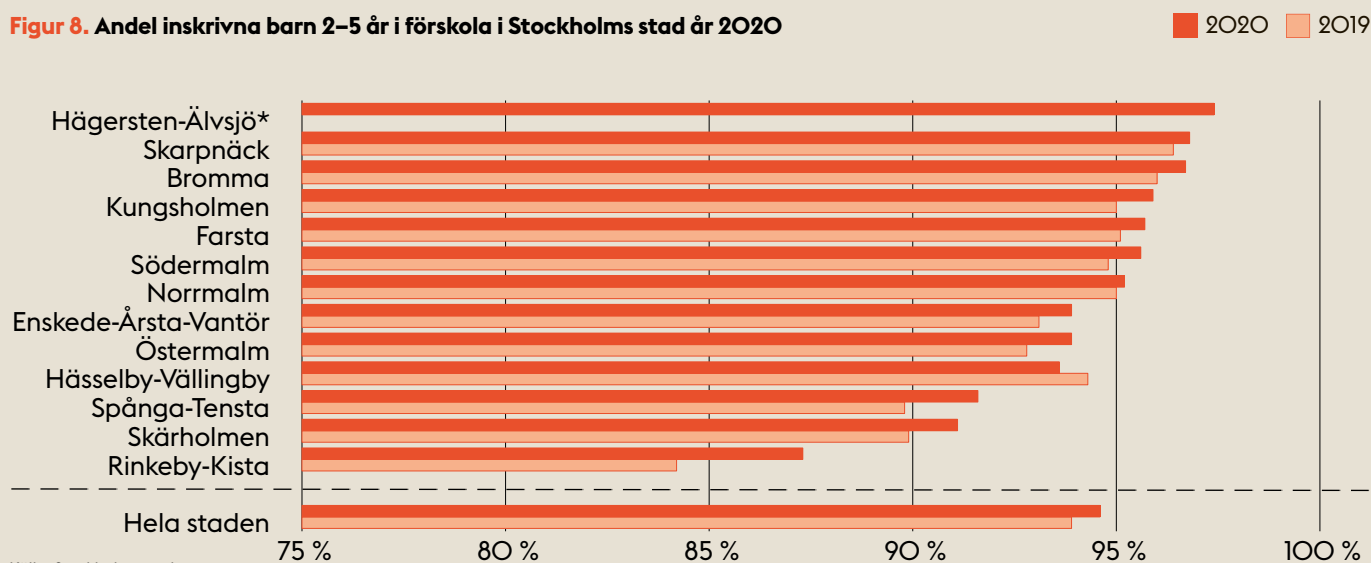
45 Stockholms kommunfullmäktige, beslut 3 maj 2021, Hållbarhetsrapport 2021.

46 Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa, Slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa, SOU 2017:47.

47 Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska, Betänkande av Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska, SOU 2020:67.

48 Stockholms stad, Förskola i Stockholms stad, Februari 2021.

Figur 8. Andel inskrivna barn 2–5 år i förskola i Stockholms stad år 2020

Källa: Stockholms stad, Förskola i Stockholms stad, Februari 2021.

* Den 1 juli 2020 slogs de två stadsdelsnämnderna Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö samman. Därför saknas jämförbara uppgifter om inskrivningsgrad mellan 2019 och 2020.

2.3 Pandemins konsekvenser för barns liv och rättigheter

Pandemin har påverkat barns liv i stor utsträckning och fått konsekvenser för de flesta barn, både på kort och på lång sikt. Restriktioner som har införts för att minska smittspridningen har drabbat barn negativt på olika sätt. Olika konsekvenser för olika barn. Det handlar om direkt påverkan i förskola, skola och fritid. Men även indirekt genom sina föräldrar.

Det föreligger en uppenbar risk att konsekvenserna av pandemin kommer att öka redan befintliga skillnader i levnadsvillkor mellan barn i staden. En sådan utveckling påverkar också möjligheten att nå de globala målen i agendan och leva upp till principen om att ingen ska lämnas utanför.

Under 2020 och 2021 har myndigheter och barnrättsorganisationer rapporterat om att barn som redan innan pandemin hade sämre förutsättningar och befunnit sig i utsatthet, många gånger har drabbats hårdast och löpt större risk att inte få sina rättigheter tillgodosedda. De konstaterar också att nya grupper av barn har påverkats allvarligt. Brister i tillämpningen av barnkonventionen som har varit kända sedan tidigare har enligt den statliga myndigheten Barnombudsmannen (BO) förstärkts under pandemin, bland annat när det gäller prövningar av barnets bästa och rätten till delaktighet.⁴⁹ Enighet råder om att de långsiktiga effekterna på barns livsvillkor måste följas upp under lång tid, även efter att själva pandemin har upphört.

I staden pågår utredningar om hur de beslut som fattats i stadens verksamheter i anledning av pandemin, har påverkat barn. Det finns anledning att anta att barn i staden på generell nivå har drabbats av motsvarande effekter av pandemin som de effekter som redovisas i olika nationella rapporter.

Rätten till utveckling, hälsa och skälig levnadsstandard

Enligt Folkhälsomyndigheten samspelar konsekvenserna av pandemin och smittskyddsåtgärderna med sociala och ekonomiska förhållanden. Myndigheten gör bedömningen att konsekvenserna för folkhälsan och jämlikheten i hälsa kan kvarstå i många år efter att smittspridningen har kommit under kontroll.⁵⁰

Den psykiska ohälsan hos barn har ökat under flera år och pandemin har inneburit stora utmaningar för barns mående. Bland annat lyfts som orsaker i flera rapporter förändrad fritid, mindre tid med kompisar och inställda aktiviteter samtidigt som tillgången till skyddsfaktorer såsom skola, sociala sammanhang och trygga vuxna utanför hemmet har

Barnkonventionen

Artikel 6

Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 23

Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.

Artikel 24

Barn har rätt till bästa möjliga hälsa.

Artikel 27

Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.

⁴⁹ Barnombudsmannens slutredovisning av regeringsuppdrag, Rapport – Covid-19-pandemins konsekvenser för barn, juli 2021.

⁵⁰ Folkhälsomyndighetens faktablad, Så påverkade covid-19-pandemin folkhälsan under 2020. [folkhalsomyndigheten.se/contentassets/378883b7e63547179491433be2ff11f6/sa-paverkade-covid-19-pandemin-folkhalsan-2020.pdf](https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/378883b7e63547179491433be2ff11f6/sa-paverkade-covid-19-pandemin-folkhalsan-2020.pdf).

minskat.⁵¹ Försämrad ekonomi för många familjer har inneburit ökad stress och ökad risk för konflikter. Enligt Försäkringskassan har pandemin bidragit till att andelen barnfamiljer med låg inkomststandard, framför allt bland ensamstående med barn, ökat dramatiskt under 2020.⁵² Ungdomar har förlorat extrajobb och haft svårare att få arbete.⁵³

Barn har i kontakter med Bris vittnat om nya livsutmaningar som blivit aktuella med anledning av pandemin och omställningen i samhället såsom rädsla för sjukdom, oro kring skolstängningar, en ny vardag under den sociala isoleringen och oro för hur vuxna drabbats av omvärldshändelserna.⁵⁴ Bris stödkontakter med barn ökade under 2020 med 16 procent jämfört med 2019 och det noterades en särskilt stor ökning av samtal som handlat om ångest, nedstämdhet, familjekonflikter, samhällets stödinsatser samt samtal om psykiskt och fysiskt våld.⁵⁵ Under sommarlovet 2021 ökade antalet kontakter med 30 procent jämfört med sommaren 2020, samtalen om självdestruktivitet ökade med 75 procent och samtalen om självmord med 52 procent. I kontakterna uppger barn att de ofta upplever att samhällets stödinstanser är mer otillgängliga under semestertider.⁵⁶

Myndigheten för delaktighet (MFD) visar i en kartläggning att konsekvenserna av pandemin i högre grad och på särskilda sätt påverkat livssituationen för barn med funktionsnedsättning.⁵⁷ Barnen har upplevt oro, stress och sämre mående samt uppfattat isolering, uteblivna fritidsaktiviteter och social samvaro med andra barn som de mest påfrestande konsekvenserna av pandemin. Föräldrar till barn med funktionsnedsättning har dessutom överlag sämre ekonomiska villkor än andra föräldrar.

För stadens socialtjänst innebar konsekvenserna av pandemins första år enorma påfrestningar och utmaningar.⁵⁸ Även om det ännu inte syns i statistiken, bedömer företrädare från stadens verksamheter att det är stora risker för framtida negativa konsekvenser från pandemin för vissa barn. En påtaglig oro finns att pandemin får följder som ökad psykisk ohälsa, arbetslöshet och ökat missbruk som i sin tur kommer att leda till ökat behov av stöd från socialtjänsten. Barn i utsatta områden kan löpa större risk att hamna i arbetslöshet, psykisk ohälsa, kriminalitet och missbruk som en mer långsiktig konsekvens av pandemin. Nyanlända och asylsökande barn har en ökad risk att drabbas av negativa konsekvenser.⁵⁹

51 Barnombudsmannens slutredovisning av regeringsuppdrag, Rapport – Covid-19-pandemins konsekvenser för barn, juli 2021.

52 Försäkringskassan, Barnhushållens ekonomi, 2021.

53 Barnombudsmannens slutredovisning av regeringsuppdrag, Rapport – Covid-19-pandemins konsekvenser för barn, juli 2021.

54 Bris, Första året med pandemin, Årsrapport 2020.

55 Bris, Första året med pandemin, Årsrapport 2020. Bris har under 2020 jämfört med 2019 noterat särskilt stor ökning av gällande barns samtal om ångest (+61 procent), nedstämdhet (+55 procent), familjekonflikter (+43 procent), samhällets stödinsatser (+36 procent) samt samtal om psykiskt och fysiskt våld (+32 procent respektive +28 procent).

56 Bris, [bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/fler-samtal-an-nagonsin-till-bris-under-sommaren](https://www.bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/fler-samtal-an-nagonsin-till-bris-under-sommaren).

57 Myndigheten för delaktighet, Barn och unga mitt i en pandemi, Konsekvenser för barn och unga med funktionsnedsättning, mars 2021.

58 Stockholms stad, Socialtjänstrapport 2020.

59 Stockholms socialnämnd, beslut 15 juni 2021, Analys av följderna av covid-19-pandemin på särskilt utsatta grupper.

Rätten till utbildning – skola och förskola

De flesta barn i förskolan och grundskolans låg- och mellanstadium har haft sina vanliga rutiner under pandemin. För elever på högstadiet och gymnasiet har distansundervisningen inneburit omställningar och svårigheter, bland annat på grund av fjärr- och distansundervisning i perioder. Kvaliteten i utbildningen kan enligt Skolverket ha påverkats negativt bland annat på grund av ökad frånvaro bland barn, elever och personal samt övergången till fjärr- och distansundervisning. Olika grupper av elever har olika förutsättningar att klara distansundervisning och faktorer som kan påverka är exempelvis ålder, behov av stöd, tidigare studievana och studieresultat samt familje- och hemförhållanden. Det finns elever som fjärr- och distansundervisningen passerat bättre, som av olika skäl tidigare haft svårt att befinna sig i skolan, till exempel hemmasittare och elever med psykisk ohälsa. Elever med mindre studievana och elever i behov av stöd har klarat fjärr- och distansundervisningen sämre. Det bedöms att det finns risk för utbildningstapp inom flera skolformer, inte minst gymnasieskolan.⁶⁰

Den bristande likvärdighet med stora utmaningar som funnits sedan tidigare i delar av skolväsendet riskerar att förstärkas av pandemin enligt Skolverket. Skolans förmåga att ta hänsyn till barns och elevers olika behov har försvårats under pandemin, det tycks ha varit svårare att upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Det finns risk att betydelsen av elevers familjebakgrund, förhållanden och andra socioekonomiska faktorer har ökat. Elever som inte kan få stöd hemifrån riskerar att ha drabbats extra hårt av distansundervisningen.⁶¹

Elevers mående har påverkats negativt under pandemin och det har tagit längre tid för skolan att upptäcka om en elev mår dåligt. Inom grundskolan har en del av elevhälsans arbete inte kunnat genomföras och det har inneburit mindre stöd än normalt till eleverna. Inom gymnasieskolan har trycket på elevhälsan ökat. Skolverket menar att det behöver läggas stor vikt vid att ta in elevernas perspektiv på hur skolverksamheten ska organiseras för att elevernas hälsa och välbefinnande ska tas till vara på bästa sätt under hösten 2021.⁶² Det framhålls av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) att det, i arbetet med att kompensera olika elevgrupper för förlust av undervisning, är viktigt att göra det med omsorg om elevers arbetsbörda.⁶³

För barn med funktionsnedsättning har skolsituationen försämrats under pandemin. I grundskolan har elevernas undervisning, lärande och mående påverkats och det har funnits brister i att upprätthålla kvalitet

Barnkonventionen

Artikel 28

Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.

Artikel 29

Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter.

⁶⁰ Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag, Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 3, maj 2021.

⁶¹ Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag, Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 3, maj 2021.

⁶² Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag, Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 3, maj 2021.

⁶³ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla, Ung idag 2021.

i särskilt stöd. Elever i gymnasieskolan med funktionsnedsättning har varit särskilt utsatta och har haft omfattande svårigheter att tillgodogöra sig undervisning på distans på ett adekvat sätt. En liten grupp elever har dock fått bättre studiesituation med distansundervisning.⁶⁴

Inom förskolan kan barn i behov av särskilt stöd påverkats negativt av ökad frånvaro av personal som lett till inställda stödinsatser, bristande kontinuitet och minskad trygghet. Specialpedagogers arbete direkt med barnen har försvårats.⁶⁵

Barnkonventionen

Artikel 31

Barn har rätt till lek, vila och fritid.

Rätten till lek, vila och fritid

En aktiv fritid är viktigt för barns hälsa och välbefinnande. Uppföljningar visar att barns fritid har påverkats i hög utsträckning under pandemin av stängda anläggningar och fritidsaktiviteter samt olika begränsningar i socialt umgänge. Vissa grupper har drabbats särskilt hårt. Barn som befinner sig i socioekonomiskt svåra situationer, barn med funktionsnedsättning och barn som är placerade i samhällsvård har haft särskild risk att inte kunna delta i fritidsaktiviteter. Inställda aktiviteter minskar tillgången till trygga vuxna och kan leda till sysslolöshet, ökad utsatthet samt ökad risk för mobbning och trakasserier.⁶⁶ MFD har rapporterat att olika stödverksamheter för barn med funktionsnedsättning har ställts in under pandemin och färre barn med funktionsnedsättning har deltagit i idrottsverksamheter.⁶⁷

Barnkonventionen

Artikel 19

Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

Rätten till skydd mot våld och övergrepp

BO pekar på att det uttrycks stora skillnader i bilden av barns utsatthet för våld i olika rapporter och att det kan finnas ett mörkertal av utsatta barn som inte kommit till socialtjänstens kännedom.⁶⁸ Enligt MFD har den inskränkta vardagen riskerat att skapa orimliga påfrestningar och därmed också mer otrygga hemförhållanden i en del familjer. Barn med funktionsnedsättning hade redan innan pandemin en större risk för utsatthet för olika typer av våld och övergrepp.⁶⁹

64 Myndigheten för delaktighet, Barn och unga mitt i en pandemi, Konsekvenser för barn och unga med funktionsnedsättning, mars 2021.

65 Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag, Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 3, maj 2021.

66 Barnombudsmannens slutredovisning av regeringsuppdrag, Rapport – Covid-19-pandemins konsekvenser för barn, juli 2021.

67 Myndigheten för delaktighet, Barn och unga mitt i en pandemi, Konsekvenser för barn och unga med funktionsnedsättning, mars 2021.

68 Barnombudsmannens slutredovisning av regeringsuppdrag, Rapport – Covid-19-pandemins konsekvenser för barn, juli 2021.

69 Myndigheten för delaktighet, Barn och unga mitt i en pandemi, Konsekvenser för barn och unga med funktionsnedsättning, mars 2021.

Orosanmälningarna i Sverige hade under 2020 enligt Socialstyrelsens statistik ökat med 5 procent jämfört med 2019. Enligt Socialstyrelsen har det inte gått att dra slutsatsen att ökningen är kopplad till pandemin.⁷⁰ Inte heller för staden finns det ännu svar på frågan om pandemins betydelse för antalet anmälningar avseende oro för barn.⁷¹ Samtidigt rapporterar flera frivilligorganisationer och samhällsaktörer en ökning av att barn har utsatts för våld och övergrepp under pandemin. Rädda Barnen har rapporterat om att barns utsatthet har ökat under pandemin och konstaterat att situationen för barn som utsätts för hedersrelaterade brott har förvärrats.⁷²

Origo, stadens resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld, har för 2020 rapporterat ökad utsatthet, dels i antal kontakter men framförallt i att ungdomarna vittnat om mer våld och förtryck, att den sociala kontrollen och det psykiska våldet i hemmet har ökat under pandemin. Många ungdomar som Origo har haft kontakt med under året har mått sämre och har fått mer stöd, jämfört med tidigare år.⁷³

Färre sociala kontaktytor leder till färre trygga vuxna som kan upptäcka och hjälpa vid utsatthet. Myndigheten för vård och omsorgsanalys framhåller att det finns risk för att anmälningsbenägenheten som rör barn och unga kan ha sjunkit under pandemin och att det är troligt att socialtjänsten kommer att se fler orosanmälningar när pandemin avtar.⁷⁴ Enligt Brottsförebyggande rådet har under 2020 antalet anmälda fall av våldtäkt mot barn 0–17 år ökat med 21 procent och anmälda brott med brottsrubriceringen sexuellt ofredande ökat med 6 procent.⁷⁵

Anmälningar om oro för barn i Stockholms stad 2020

Antalet inkomna anmälningar ökade med nästan 10 procent under 2020 jämfört med 2019. Under 2019 var motsvarande ökning 12 procent jämfört med 2018.*

70 Socialstyrelsen, Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten (2021). socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-1-7155.pdf.

71 Stockholms stad, Socialtjänstrapport 2020.

72 Rädda barnen, 1 år med pandemin – konsekvenser för barn och framtida risker (2021). press.raddabarnen.se/documents/1-aar-med-pandemi-analys-dot-pdf-408399.

73 Stockholms stad, Socialtjänstrapport 2020.

74 Myndigheten för vård och omsorgsanalys, Under rådande omständigheter, Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg (2021).

75 Barnombudsmannens slutredovisning av regeringsuppdrag, Rapport – Covid-19-pandemins konsekvenser för barn, juli 2021.

* Stockholms stad, Socialtjänstrapport 2020.

3. Ökad delaktighet för barn i staden

3.1 Ett projekt om ökad delaktighet för barn

För att uppmärksamma vikten av att göra barn delaktiga i stadens verksamheter har barnombudsmannen tillsammans med stadens jämställdhetsstrateg under perioden 2019–2021 bedrivit ett arbete om barns delaktighet i projektform – *Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad*.

Utgångspunkter för projektet har varit att synliggöra barns rätt till delaktighet som ett led i stadens möjlighet att leva upp till barnkonventionen.

Projektet har bedrivits mot bakgrund av att barnombudsmannen konstaterade i sin rapport 2019 att staden behöver förbättra arbetet med att involvera barn och göra barn delaktiga.⁷⁶ I rapporten identifierades dessutom olika grupper av barn som riskerar att inte få sina rättigheter tillgodosedda. Det är särskilt viktigt att dessa barn har möjlighet att framföra sina åsikter.⁷⁷

Projektets syfte har varit att få en generell bild av hur barn upplever delaktighet i stadens verksamheter och hur barn vill vara med och påverka. Syftet har inte varit att utvärdera enskilda verksamheter. Ett särskilt fokus har varit barn som på olika sätt har svårare att få sina rättigheter tillgodosedda, till exempel barn med funktionsnedsättning, barn från socioekonomiskt svagare områden, nyanlända barn och små barn.

Ett jämställdhetsperspektiv har genomsyrat projektet; dels genom att i intervjuer med representanter från stadens verksamheter ställa frågor om hur deras arbete med barns delaktighet inkluderar ett jämställdhetsperspektiv och dels genom att eftersträva en jämn könsfördelning bland de barn som har intervjuats.

3.2 Så här genomfördes projektet

Referenspersoner med strategiskt ansvar för barnrättsfrågor i stadens förvaltningar har föreslagit och förmedlat kontakt med verksamheter där barn kunde bjudas in att delta i projektet.

⁷⁶ Stockholms kommunfullmäktige, beslut 17 februari 2020, Stockholms stads barnombudsman, Rapport 2019.

⁷⁷ FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 5 (2003), Allmänna åtgärder för att genomföra konventionen om barnets rättigheter, punkt 50.

Barnrättsbyrån konsulterades i syfte att inhämta erfarenheter från kontakter med stadens verksamheter avseende barns delaktighet samt kunna erbjuda barn, som biträts av Barnrättsbyrån, att delta i projektet.⁷⁸

Pandemin har präglat projektet. Det har varit svårt att träffa barn i stadens verksamheter och samtal med barn har skett i mindre omfattning än planerat. För att ändå få en bild av barns delaktighet i stadens verksamheter kompletterades projektet med intervjuer av representanter från olika förvaltningar.

Pandemins påverkan på barn, på olika sätt och även ökad risk för utsatthet, blev tidigt tydlig i projektet. Därför kom även frågor om pandemins påverkan på barns vardag och möjligheter att vara delaktiga att inkluderas i projektet.

I projektet har verksamheter, inom olika områden såsom förskola, skola, kultur, fritid- och idrott, socialtjänst och stadsutveckling, från fem fackförvaltningar och två stadsdelsförvaltningar deltagit.

Samtal med barn

Ett mindre antal samtal med barn genomfördes fysiskt under försommaren och tidiga hösten 2020. En del barn träffades enskilt, andra i grupper om 5–7 barn. Under våren 2021 gjordes ett fåtal digitala intervjuer med barn, alla i grupp. Sammanlagt har 25 barn i åldrarna 4 till 16 år intervjuats, varav 13 flickor och 12 pojkar. Alla barn som deltagit är anonyma och deras åsikter är delvis omgjorda så att inget barn ska kunna identifieras.

Innan samtalen med barnen påbörjades fick barnen information om att det var frivilligt att delta i samtalet och att svara på frågorna. Samtalen inleddes med att barnen berättade om vad de tycker är viktigt för att må bra. Därefter var utgångspunkten för samtalen deras egna upplevelser av delaktighet i stadens verksamheter och vad det betyder generellt att få vara med att påverka. Barnen talade om i vilka frågor de vill vara med och påverka och ha inflytande. Slutligen berättade de om hur pandemin har påverkat dem. Efter samtalen hade barnen möjlighet att tala om hur de tyckte att samtalet varit, hur det var att svara på frågorna och prata om delaktighet.

Intervjuer med stadens verksamheter

Representanterna från verksamheter i staden intervjuades om sitt arbete med att göra barn delaktiga och vad delaktigheten betyder för verksamheten. Fokus under intervjuerna var att undersöka frågor som handlade om styrning och systematik, metoder och barns möjligheter till faktiskt inflytande. Åtgärder för att nå barn som har svårare att komma till tals var också en viktig frågeställning samt hur pandemin påverkat barns möjligheter till delaktighet. Intervjuerna ägde rum våren 2021.

” När barn inte görs delaktiga i de bekymmer som omger dem och dess olika vägar till att göra det bättre ser vi hur det blir svårt att få till insatser som faktiskt hjälper, om de ens går att få till. När barn å andra sidan görs delaktiga, när de på allvar får tycka och tänka om sina egna liv, ser vi hur hjälpen ofta blir hjälpsam och att förtroendet till vuxenvärlden ökar. Det är ingen liten sak.

– Emma, Barnrättsbyrån

⁷⁸ Barnrättsbyrån är en barnrättsorganisation som arbetar på uppdrag av barn och unga.

3.3 Vad säger barn?

Barn berättar om att må bra och ha det bra

Barnen berättar om vad som är viktigt för dem för att må bra, för att ha det bra som barn. Att ha och att kunna vara med vänner, nämner de flesta som något av det allra viktigaste för att må bra. Även att ha en fritidsaktivitet och att man där kan träffa vänner. Att leka tillsammans och att alla får vara med, att man hjälper varandra. Familjen är också mycket betydelsefull för barnen liksom att det alltid finns andra vuxna att prata med och som lyssnar. Att personer som finns runt omkring mår bra är också viktigt för att själv, som barn, må bra. Sömn och att kunna sova nämns också.

Många berättar om hur viktigt det är med bra och trygga miljöer utan våld och brott. Det ska inte heller vara smutsigt. Man ska inte behöva tänka på att vara försiktig och gömma sig. En annan viktig fråga är rasism – att ändra på rasismen, att den inte ska få finnas. Några berättar att det kan kännas otryggt på kvällarna och att det finns kriminella gäng.

Trygghet i skolan och att inte behöva uppleva rasism i skolan nämns särskilt. Att det finns trygga, snälla, vänner och vuxna att prata med och lita på. Det är inte roligt att vara ensam. I skolan behöver man kunna få det stöd man behöver, annars mår man inte bra. Man behöver också jobba med skolstressen för att må bra.

Några barn nämner också att viktiga frågor för att må bra handlar om framtiden; miljö- och klimatfrågor och att kunna ha ett jobb när man blir vuxen.

Barn berättar om stadens verksamheter

De flesta av barnen trivs i skolan, och där finns också kompisarna. Att klara skolan och betygen är viktigt, läxhjälp i skolan är bra. Några trivs sådär och tycker att det är jobbigt. Det kan kännas jobbigt även om man får bra hjälp. Ibland händer det saker och uppstår bråk. Ibland är lärarna orättvisa och säger till killar oftare än tjejer, trots att det nog inte är så att killarna är mer busiga. Några berättar att lärare inte tar tag i konflikter och är orättvisa, de har också blivit diskriminerade. Lärarna kan tydligt visa vilka elever som de gillar och ger vissa bättre betyg. De upplever att lärarna har låga förväntningar på dem, inte tror på dem, och när lärarna inte hjälper dem så tappar de lusten. De har försökt prata med lärarna men det hjälper inte.

Skolmaten är viktig och nästan alla har synpunkter på den. Det är bra att skolmaten är gratis. En del tycker att skolmaten är bra, andra att den inte är så bra eller konstig.

Fritiden och fritidsverksamheter tas upp som något mycket viktigt i barnens vardag. Flera är nöjda med de aktiviteter som de har och trivs där. Ibland kan det vara svårt att lära känna nya personer. En del är bara

hemma efter skolan eller går runt i centrum eller i city. Några brukar vara kvar i skolan efter skoltid för att spela fotboll, basket eller bara hänga. De tycker att det skulle vara bra om skolan kan vara öppen längre så att man kan gå in där. Andra deltar i idrottsverksamhet, går till en parklek eller fritidsgård efter skolan.

Olika synpunkter och önskemål om fritidsverksamheter och fritidsaktiviteter som tas upp är:

- Längre öppettider; öppna tidigare på dagarna, öppet på kvällar och helger.
- Fler ställen där man bara kan vara med kompisar.
- Fler aktiviteter som inte kostar något. Alla kan inte betala och alla har inte råd med SL-kort.
- Lägre avgifter för att delta i idrottsverksamheter.
- Sommarbidrag så att man kan göra olika saker på sommarlovet.

Barn berättar om delaktighet

Några förskolebarn berättar att alla barnen bestämmer tillsammans med personalen och man hjälper varandra. Barnen säger att det är viktigt att vuxna lyssnar, kommer nära, och låter först barnet berätta vad det tycker. Ibland är det bra att rita samtidigt som man säger vad man tycker.

Några tycker att i skolan borde personalen lyssna mer på eleverna. Andra tycker att lärarna är bra på att lyssna.

Barn har olika upplevelser av elevrådsarbete i skolan. Någon säger att de brukar ta upp saker på elevrådet, men det hjälper inte och inget händer. Ibland kommer inte mentorerna trots att de ska vara med på elevrådet. Andra tycker att det fungerar bra att ta upp frågor på elevrådet och att förslagen blir verklighet. Även om det blir ett nej får de ett svar och en förklaring.

Några har erfarenhet av att vara elevrådsrepresentanter. De berättar att det är roligt att få vara med och påverka och att det inte bara är vuxna som bestämmer.

Ibland kan det bli svårt med andra elever som inte tycker att elevrådet gör något. Det kan vara elever som kanske driver egna frågor eller inte bryr sig om elevrådsarbetet. Det kan också vara svårt att lyssna in alla när det finns många olika önskemål. Någon vill hellre utse andra som kan vara med att påverka, än att prata själv. Det är bra att välja några representanter som kan prata.

Flera av barnen berättar att de kan säga vad de tänker och tycker till ledarna i sina fritidsverksamheter, de får vara med och planera. Ledarna är snälla och lyssnar, de behandlar alla lika och lyssnar lika mycket på

” När man får vara med och berätta vad man tycker så känns det bra och man mår bättre.

” Det är roligt att få representera och framföra vad eleverna tycker.

” Om många vill andra saker än man själv kan känna sig osäker och inte vilja säga vad man själv tycker.

tjejer som på killar. Ledarna säger inte bara nej utan talar om varför. Någon berättar att det på ungdomsgården kan vara svårt att säga vad man tycker, särskilt när andra betar sig dåligt. Det är svårt att säga till.

Frågor som barn vill vara med och påverka:

- Skolmaten
- Mer information om politik i skolan
- Aktiviteter på fritiden
- Aktiviteter som inte kostar något
- Trygghetsfrågor
- Planera gågator med matställen
- När nya bostäder och bostadsområden byggs
 - Placering av idrottshallar och fotbollsplaner nära bostäder
 - Prata med barn innan områden för barn tas bort, till exempel fotbollsplaner
 - Behålla grönområden
 - Fler bostäder, fler skyskrapor

Barn berättar om pandemin

Flera barn berättar att det har varit en mycket stressande tid under pandemin och att de har känt sig ensamma. Några har varit tvungna att stanna hemma och inte kunnat gå ut och träffa kompisar. Många vuxna har varit rädda för att bli smittade.

Det har varit bra när skolorna varit öppna. Men en del har stannat hemma och utnyttjat att det var Corona, under våren 2020 kom det kom färre och färre elever till skolan. När skolan varit stängd och man har pluggat hemma har det varit stressande och svårt att få information. Några berättar att de ibland fått information väldigt sent och att det har varit svårt att veta vad som gäller vecka för vecka.

Några har kunnat delta i sina fritidsaktiviteter, men det har varit få kompisar där och ganska tråkigt.

” Det var väldigt roligt att bli intervjuad, det känns som vi kan påverka, att det inte bara är vuxna som bestämmer.

3.4 Vad säger stadens verksamheter?

Kunskap och kompetens om barnkonventionen och barns villkor

Kunskap och kompetens är grundläggande för arbetet med barns delaktighet, det framhålls vid flera av intervjuerna. Medarbetarnas kompetens är avgörande och steg ett är att utbilda personalen. Det handlar om att känna till att det är viktigt att veta vad barn tycker och att barns kunskaper behövs. Det nämns som ett hinder att det hos medarbetare inte alltid finns kunskap om delaktighetsfrågor och dess utmaningar. När kunskapen om vikten av barns delaktighet finns i en verksamhet efterfrågas också hur barn kan engageras i arbetet.

För att delaktighetsarbetet ska kunna ha ett jämställdhetsperspektiv krävs kunskap även om vad jämställdhet innebär och hur en verksamhet kan arbeta för ökad jämställdhet. Det nämns att det är viktigt att personalen även tittar på sig själv, diskuterar sina värderingar.

Förskolorna tar även upp att det är viktigt att ha en dialog med föräldrarna om verksamhetens arbete med barnkonventionen och likabehandling.

Styrning och systematik

Vid intervjuerna framkommer att det finns en stark medvetenhet och vilja att arbeta med barns delaktighet, dock ser styrningen av arbetet inom förvaltningarna olika ut. Någon övergripande systematisk plan att göra barn delaktiga finns inte inom någon av de aktuella förvaltningarna. För vissa verksamhetsområden är vikten av delaktighet fastslaget i verksamhetsplanen. Delaktighetsarbetet kan också vara bestämt genom rutiner som till exempel användandet av en gemensam barnchecklista där delaktighet ingår som en naturlig del eller genom strategier för olika projekt, som har en direkt påverkan på barn, till exempel skolvägar. Överlag är det i huvudsak inom varje verksamhet som arbetet med barns delaktighet avgörs och när det är viktigt att ta reda på barns synpunkter.

Ett utvecklingsområde som lyfts är att det, även om det finns strategier om att barn ska göras delaktiga i beslut som rör dem, kan vara oklart i vilken omfattning detta efterlevs. För att kunna ta arbetet ett steg till, framhålls att förbättrad uppföljning och utvärdering behövs samt att det är tydligt vilken funktion som har ansvar för uppföljningen. Ett annat område, som nämns och som också kan behöva utvecklas, är vid bidragsgivning till föreningslivet. Där behöver krav ställas som tydliggör föreningsansvar för att följa barnkonventionen och barns rätt att vara delaktiga och kunna påverka i en verksamhet.

Metoder för barns delaktighet

I samtliga intervjuer framkommer att verksamheterna använder olika metoder för att göra barn delaktiga. De olika metoderna och arbetssätten skiljer sig delvis åt mellan olika typer av verksamheter. Skillnaderna

” Det är en kompetensfråga, man behöver kunna beskriva vad som är utmaningen och vara genuint intresserad av vad barn har att säga.

” Medvetenhet finns kring vikten av artikel 12 och den är tusen gånger högre än för några år sedan.

” Man får inte vara för mesig om man ska komma någonstans, det är bra att ställa krav om man vill ha förändring. Det blir förändring, meningsfullt och höjd kvalitet.

beror till stor del på om verksamheten riktar sig direkt till enskilda barn och grupper av barn eller om verksamheten har en indirekt påverkan på barn i allmänhet.

Flera olika metoder används för att ta reda på barns synpunkter. De vanligaste metoderna som nämns i intervjuerna är:

- Enkäter
- Intervjuer
- Stormöten
- Trygghetsvandringar, trygghetsronder
- Spela forumteater
- Observationer av barn i olika situationer
- Synpunkt- och förslagslådor
- Referensgrupper
- Elevrådsarbete
- Samverkan med ungdomsråd och fritidsgårdar
- Workshops i samverkan med skolor och civilsamhällesorganisationer

” Det är viktigt att skriva ner vad barnen säger, annars minns man inte vilka barn som sagt vad. På detta sätt kan vi också få syn på vilka barn som inte har varit delaktiga eller haft möjlighet att säga vad det tycker.

Enkäterna kan ha såväl en bred inriktning och vända sig till en större grupp, som vara mindre enkäter som tar upp specifika frågor i en enskild verksamhet. Staden genomför olika enkätundersökningar som bland annat riktar sig till barn i grundskolan, grundsärskolan och gymnasiet och där barnen svarar på hur de upplever verksamheten. I intervjuerna framkommer att det inte alltid är lätt att analysera enkätsvaren i generella enkäter. Ett exempel som tas upp är frågor om studiero och vad studiero kan innebära. Elevers arbetsmiljö skiljer sig från vuxnas, de ska ofta byta klassrum och samla sig innan det finns tid för arbete. Analysen behöver fånga barnens egna perspektiv och det kan vara svårt.

” Det är viktigt att eleverna känner sig trygga och ge eleverna utrymme. Vi vuxna missar ibland att lyssna, har för bråttom fram till beslut eller resultat.

Referensgrupper består ofta mindre grupper som träffas flera gånger och diskuterar olika teman. Trygghetsvandringar kan handla om olika miljöer - fysiska platser ute eller inne men också sociala situationer – där barnen berättar om hur de upplever miljön eller situationen. Det kan till exempel handla om en lekplats, hur det känns att åka buss eller vid en gemensam samling i en verksamhet. I en förskolas trygghetsvandringar får barnen frågan ”Får jag vara den jag är här?”. En annan metod är att observera barn i olika situationer, till exempel genom att filma dem. På så sätt kan barnens upplevelser och tankar fångas. Det nämns i intervjuerna att i verksamheter där barn befinner sig dagligen, såsom förskolor, är det viktigt att vuxna är närvarande och lyssnande för att ta reda på barnens synpunkter.

I skolan är elevrådsarbete en form för arbetet med barns rätt till delaktighet och inflytande. Det framhålls att när det finns en tydlig struktur och rutiner för elevrådsarbetet, blir det möjligt att få med elevernas synpunkter i olika frågor. Organisationen för elevrådsarbetet behöver vara tydligt förankrad och känd av såväl eleverna och lärarna.

Ett exempel: elevdemokrati på Adolf Fredriks musikklasser Norrmalm

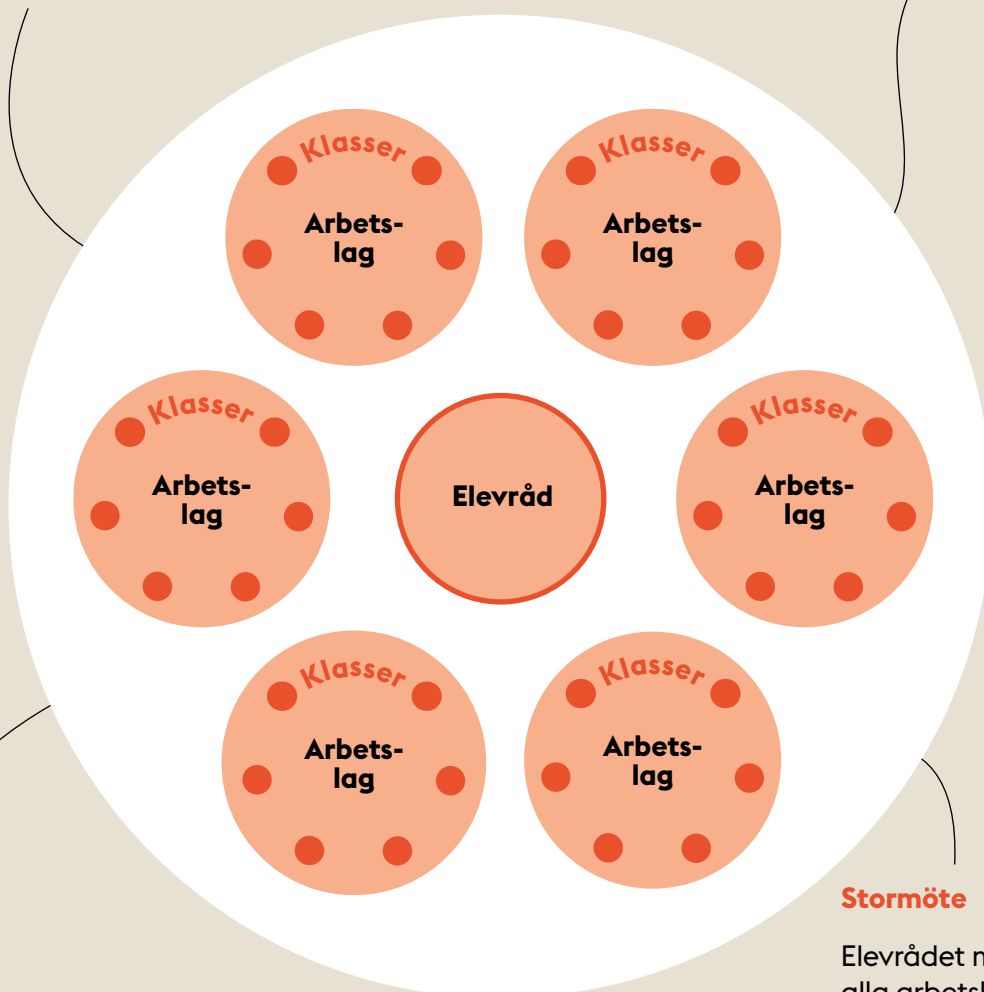
På skolan finns 36 klasser som är indelade i sex arbetslag med sex klasser i varje arbetslag.

Arbetslagsråd

Det finns 6 arbetslagsråd och varje råd består av representanter från 6 klasser. Ses varannan vecka. En vuxen från varje arbetslag deltar.

Klassråd

Ses varannan vecka. Mentor deltar. Klassrådet väljer en arbetslagsrådsrepresentant. Intresserade skriver ner sin motivering och arbetslagsrådsrepresentanten väljs genom sluten omröstning.

Elevråd

Elevrådet har 6 representanter och består av ordföranden i varje arbetslagsråd. Ses varje vecka. Rektor, projektledare/kommunikatör, fritidsledare deltar. Elevrådsordföranden skriver dagordning och leder mötena. Rektor och övriga vuxna tydligt understödda elevrådsordföranden under mötena.

Elevrådet träffar regelbundet: skolans matleverantör, ämneslagsledargruppen (förstelärarna), arbetslagsledargruppen.

Stormöte

Elevrådet möter alla arbetslagsrådsrepresentanter cirka 2 gånger per termin.

” En så enkel sak som att det finns Festis och Cola, som barnen kan få under samtalen. Lika självklart som att vuxna får kaffe.

” Eftersom socialtjänsten arbetar individuellt med varje barn är det lättare att anpassa samtalet, det blir mer tillåtande att anpassa mötesformen till det aktuella barnet, särskilt barn som man har extra oro för. Att jobba individuellt utifrån barnens behov är jätteviktigt – alla kanske inte vill komma till kontoret men kan tänka sig att fika eller ta en promenad. Vill vi erbjuda alla barn delaktighet behöver vi vara mer flexibla och utgå från barns behov.

” Träning behövs för att skapa delaktighet på samma sätt som det behövs träning i matematik. Vuxna i organisationen behöver ta ansvar för att öva detta.

I direkta möten med barn inom socialtjänsten finns flera olika strukturerade samtalsmetoder och verktyg som används. Metoderna är ofta anpassade till barnens situation, ålder och mognad.

Här är några av de metoder som används inom socialtjänsten i staden:

- ORS/SRS – Skattning av förändring och Skattning av samtal⁷⁹
- Signs of Safety
- Tejping
- SIPkollen⁸⁰
- Spelet om mig

Metoderna ORS/SRS används i staden främst inom öppna verksamheter såsom ungdomsmottagningar och stödcentrum och innebär att barnet själv bedömer hur det mår och sin behandling. Signs of Safety innehåller verktyg för samtal med barn som används för att säkerställa barns säkerhet och skydd. Tejping är en metod som underlättar samtalet för barnet genom visuell gestaltning där målade träfigurer används. Allt spelas upp på en ”scen” som tejpas upp på ett bord. SIPkollen handlar om att den som fått en SIP kan i webbaserad enkät beskriva sin upplevelse av detta. SIPkollen kan användas av barn och är anonym.

Generellt handlar flera av de metoder som används inom socialtjänsten om att ta bort fokus från mötessituationen. Ett sätt är att bjuda in barnet till samtal genom att spela olika spel. Ett exempel är ”Spelet om mig”, som spelas tillsammans med barnet och genom att olika frågekort besvaras ges barnet möjlighet att prata om olika frågor.⁸¹

Barns möjligheter att påverka

I intervjuerna understryks att det är viktigt att kunna utöva sina demokratiska rättigheter. Att barnen behöver träna sina kunskaper och förmågor i att uttrycka en önskan, att lyssna, jämkna och förstå. Förstå att det är ett samspel, växelspel, i givande och tagande.

Intervjuerna ger uttryck för att det är främst i verksamhetsnära, ofta dagliga, frågor som barn kan ha möjlighet att påverka. Det kan handla om synpunkter på projektarbeten, inköp av material och matsedlar samt önskemål om nya aktiviteter. Men även i större frågor har barn i staden möjlighet att vara med och påverka som till exempel vad ett bibliotek ska användas till, vid utformning av en idrottsbana eller det offentliga rummet. Inför planeringen av en helt ny fritidsgård på Järva, *Framtidens hus*, har

⁷⁹ Outcome Rating Scale (ORS) och Session Rating Scale (SRS), socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/ors-skattning-av-forandring

⁸⁰ uppdragpsyiskhalsa.se/sip/folja-upp-sip.

⁸¹ Stockholms stad, Norrmalm stadsdelsförvaltning.

många barn och unga intervjuats. Andra exempel där delaktigheten blir tydlig är ungdomars medverkan i feriearbeten med olika uppdrag som kan handla om trygghet, målningar i gångtunnlar och inspelning av filmer.

Det finns få tillgängliga möjligheter i staden för barn att fritt kunna framföra synpunkter till en förvaltning eller en verksamhet. ”Tyck till-appen” som finns för felanmälan och synpunkter på stadens trafik och utemiljö kan användas för idéer och inte bara för klagomål. Barn kan också använda den appen, men det gäller att barn känner till den. Kulturskolan har en funktionsbrevlåda som heter ”Tyck till”. Den är det framför allt vuxna som känner till. Det tas upp att staden mer skulle behöva finnas på de plattformar där barn är och uppmuntra barn att lämna synpunkter. Då skulle fler barn kunna nås, men det skulle också förutsätta att det finns ett system för att ta tillvara synpunkter som kommer in.

Barn som ofta har svårare komma till tals

I intervjuerna beskrivs att det är en utmaning att vissa barn har större inflytande än andra, barn som är verbala eller barn som naturligt tar plats. Barn med särskilt stöd och barn som är lite blyga, barn som inte har svenska som modersmål eller invandrarbakgrund och små barn, har ofta mindre inflytande än andra. En orsak, som tas upp, är att det saknas tillräcklig kompetens för att tolka barnen. Flera nämner att ett sätt för att få fler barn att ta plats är att skapa mindre grupper. Andra sätt, än att bara berätta och prata med ord, kan till exempel vara att måla, bygga eller använda handdockor. När det gäller små barn inom förskolan, har man ofta samtal och trygghetsvandringar med ett barn i taget.

En annan problematik som tas upp är hur man ska kunna ha en dialog och nå barn som inte deltar i eller känner till stadens verksamheter. För att komma i kontakt med och väcka intresse hos fler barn, till exempel barn med funktionsnedsättningar, barn som bor i socioekonomiskt utsatta områden, barn som är nyanlända eller har annat modersmål än svenska, beskrivs i huvudsak samverkan med förskolor, skolor, elevhälsan, fritidsgårdar och fältassistenter men även till viss del civilsamhällesorganisationer. Ett exempel är inspirationsdagar på skolor.

Det talas inte om några strukturerade metoder för att säkerställa att både flickor och pojkar ges möjlighet till delaktighet. I intervjuerna uttrycks i olika omfattning medvetenhet och strävan efter att ge lika förutsättningar för alla barn, oavsett kön och andra faktorer såsom ålder, barn med funktionsnedsättning eller barn från olika socioekonomiska områden.

Det nämns att det ibland finns ett motstånd bland medarbetarna. Det finns också en risk att det blir en krock mellan att barnen får styra själva och ett jämställdhetsarbete. I mötet med det enskilda barnet anses kön bli mindre viktigt jämfört med när det handlar om en grupp av barn. Inom vissa verksamheter är flickor en uttalad prioriterad målgrupp att nå, för att stärka flickor att få en egen arena, till exempel inom vissa idrotts-

” På förskolan handlar delaktighet om en helhets-känsla. Att barnen ska känna att jag kan prata och jag ska bli lyssnad på, stort och smått.

” Barns möjlighet att fritt kunna lämna synpunkter skulle behöva systematiseras för hela förvaltningen.

” Det är svårt att göra vissa barn mer delaktiga, barn som har mindre makt. Vi behöver kompensera de barnen.

” Organiserad fritidsverksamhet är viktig för barn. De barn vi inte når är på andra platser än där vi är. Vi arbetar med att försöka finnas på fler ställen. Vi försöker utveckla digitala arbetssätt.

” Min utgångspunkt är att inte skilja på barn, sätta dem i olika fack. Alla ska få vara med. Jag försöker att inte tänka att vissa barn är utsatta eller att vissa områden är utsatta. Istället försöker jag tänka att vi ska vara i hela staden. Strävar efter en bredd.

” Det skulle kunna finnas en risk vi inte erbjuder spel eller andra mjuka verktyg till en tuff kille. Vi bestämmer innan samtalet vad vi tror passar barnet och då kan kön spela roll. Båda könen behöver få tillgång till hela verktygslådan.

” Det har blivit mycket lättare med digitala lösningar nu under pandemin och det hoppas jag att vi kan utveckla.

” Under pandemin har vi fått mer tid för strategiskt barnrättsarbete. Det lägger en bra grund för ett fortsatt bra delaktighetsarbete.

och fritidsverksamheter. Exempelvis har referensgrupper anordnas för att ta reda på tonårsflickors idrottspreferenser.

Pandemin och barns delaktighet

De intervjuade representanterna berättar att pandemin har haft en begränsande inverkan på barns möjligheter att vara delaktiga. Möjligheten att ta del av barns behov och intressen har minskat generellt. I början av pandemin styrde vuxna, senare har arbetet med delaktighet utvecklats mer efter rådande förhållanden i aktuell verksamhet. Till exempel har elevrådsarbete delvis upprätthållits digitalt, men varit svårare att genomföra.

Några uttrycker att det under pandemin är ännu viktigare att barn får synas, höras och kunna påverka. Inom förskolan har barns önsknings tagits på allvar och det har varit angeläget att ta hänsyn till barns olika intressen, att låta barnen påverka aktiviteter. Barn har också involverats i att utforma nya regler för aktiviteter som tagit hänsyn till risken för smitta.

En svårighet som nämns är att nå fler barn än de som redan är aktiva i en verksamhet. Utåtriktade aktiviteter som till exempel på ungdomsmot-tagningarna har inte genomförts under pandemin. Vissa verksamheter har däremot ställt om och arbetat mer digitalt. Bland annat inom idrott och fritid har digitala mötesplatser startats och på så sätt nått fler barn än vanligt. För att intressera fler barn med funktionsnedsättning ska en digital mötesplats startas som ett alternativ till att ses fysiskt på en ungdomsgård. Här kommer flera ungdomsgårdar att delta genom att skapa olika digitala ”rum”. Förhoppningar finns om att många av barnen som man inte nått tidigare stannar i kvar verksamheterna även efter pandemin.

Andra verksamheter har tagit fram modeller för digitala workshops för att kunna fortsätta samarbeten med skolor, utan att träffas på plats. Inom socialtjänsten har det passat vissa äldre barn väldigt väl att mötas digitalt och utvecklingen har snabbats på under pandemin. Walk and talk har blivit mer vanligt, även digitala walk and talk-samtal. Något som man har pratat om länge, men som har tagit ordentlig fart. När det gäller yngre barn är det svårare med digitala samtal. Socialtjänsten har därför prioriterat samtal på plats när det gäller små barn.

Det berättas om svårigheter i delaktighetsarbete som kräver samverkan i olika former och som inte kunnat lösas tekniskt på grund av att olika system för digital kommunikation används. För socialtjänsten har möjligheterna att mötas över huvudmannagränser varit ett stort problem. Det har inneburit att barn i mindre utsträckning kunnat delta i samtal, få information och berätta om sin situation. Till exempel finns oro för att färre barn kunnat delta vid möten med BUP eller vid SIP-möten.

3.5 Råd och tips om delaktighet från en verksamhet

Fariba Daryani, planeringsstrateg, berättar om sitt arbete på trafikkontoret med att göra barn och unga delaktiga.

Råd och tips!

Används några speciella metoder för att göra barn delaktiga?

– Vårt mål är att förverkliga barnkonventionen tillsammans med barn och unga.

– Vi bjuder in barnen att vara delaktiga i olika planeringsprocesser, olika projekt. Barnen får arbeta med olika teman och reflektera över sitt närområde och sin omgivning. Barnen mognar i processen och känner att de har en roll att spela. Det är verkligen ett demokratiarbete. Barnen får komma nära verkligheten, vuxna lyssnar, deras arbete ger resultat i närmiljön. Ett lyckat exempel är en gångtunnel mellan Liljeholmen och Marievik som blev offentlig konst. Där bjöds Sjöviksskolan in att delta. När barn är med och engagerar sig blir de stolta, bevakar resultaten och någon skadegörelse har inte skett i tunneln.

Vad tycker du fungerar bra och vad är svårt?

– Det finns bristande kunskap om hur barn rör sig i staden, i det fysiska rummet. Det måste vi prata mer om. Tid och pengar är ofta hinder för att engagera barn.

– Genom att visa hur det kan göras på ett ganska enkelt sätt, kan det bli av. När barn och unga är med blir det bra för alla, det är värt all möda. När man tänker tillsammans blir det bättre.

– Våra erfarenheter visar att när barn och unga är involverade i olika beslutsprocesser framkommer nya dimensioner. Det leder till att vi får bredare och bättre beslutsunderlag och därmed en ökad kvalitet i besluten.

– Vill vi ha attraktiva, hållbara och demokratiska städer borde ungas idéer och erfarenheter användas på ett aktivt och strukturerat sätt.

Har pandemin påverkat barns möjlighet till delaktighet?

– Under pandemin håller betydelsen av det offentliga rummet på att förändrats, barn måste få vara aktiva ute. Det har blivit ännu viktigare att arbeta med det offentliga rummet och att barn och unga ska få vara medskapare. Barn måste ha lika rätt att vara överallt i staden, få ta plats, synas och höras precis som vuxna. Ett mycket lyckat projekt har varit arbetet med Stockholms Framtidsgator – barn och unga har designat nya gator. Ett annat exempel är ett bildspel på Kista busstorg. Ungdomar har skapat bilder av sin drömplats. En ungdom som var med i arbetet på Kista busstorg sa ”Det är aldrig någon som har frågat mig vad jag tycker.”

Tips på hur en delaktighetsprocess med barn och unga kan genomföras

Förberedelser

Skapa en samsyn i projektgruppen om syftet med delaktighetsprocessen och vad den skulle kunna leda till. Fokus bör vara att skapa utrymme för barn och unga att få ta plats och att öppna upp för kreativa perspektiv.

Utforma ett tydligt uppdrag/tema till barnen att arbeta med.

Delaktighetsprocess

Arbetsätt

Skapa förutsättningar för barn och unga att vara medskapare. Arbets sättet kan vara i form av dialog och workshops med barn och unga. Bjud in dem till att reflektera över sin omgivning och vara delaktiga i planeringen. Kontakter kan tas via skolor och fritidsgårdar och föreningar. Det kan finnas vinster i form av bredare perspektiv och integration genom att bjuda in barn från olika skolor och/eller fritidsgårdar till samma workshop.

Om kompetensen eller tiden att planera och genomföra dialoger och workshops inte finns i den egna verksamheten kan en konsult anlitas. Samarbeta med andra förvaltningar i staden.

Var transparenta med process och tidsplan och kommunicera till barnen att ni inte kommer ha möjlighet att göra verklighet av alla förslag men att alla förslag redovisas och används som beslutsunderlag.

Dokumentation

Ha med dokumentation som en del i planeringen. Dokumentationen är viktig för att kunna återkoppla till barnen som medverkar såväl som för att berätta om ert arbete internt och externt.

Ta bilder och anteckna barnens reflektioner under olika moment i dialoger och workshops.

Sammanställ dokumentationen till en berättelse om ert arbete och arbetsprocessen. Synliggör barnen i dokumentationen, gärna med citat från barnen. Att skapa enkla filmer är inte så svårt, ta hjälp av kommunikationsenhet eller liknande funktion. Story kit är ett enkelt verktyg att använda.

Råd och tips!

Barnens synpunkter

Använd de förslag som barnen tar fram under dialoger eller workshops som underlag för beslut i förvaltningen. Minimum är att genomföra någon del av förslagen.

Om det är en lång process, genomför en del av ett förslag eller en liten förändring i nära anslutning till delaktighetsprocessen för att bekräfta barnens medverkan. Alternativt gör en utställning där barnens förslag och ert fortsatta arbete presenteras.

Efterarbete och återkoppling

Kom ihåg att återkoppla till barnen i nära anslutning till dialogen eller workshopen.

Involvera barnen i genomförandet av deras förslag och bjud in dem till projektmöten och en eventuell invigning. Låt barnen själva berätta om sina förslag. Synliggör barnens delaktighet i det färdigställda arbetet, till exempel genom en skylt.

Här är några exempel: Pilotprojektet Stockholms Framtidsgator⁸², Konsttunnel i Liljeholmen⁸³, Liljeholmshamnen⁸⁴, Magelungens strandpromenad⁸⁵

⁸² youtu.be/q6Fw7Vz6IUc

⁸³ youtu.be/pRQa5GyRjxU

⁸⁴ youtu.be/XNITU31ktvA

⁸⁵ youtube.com/watch?v=IIXMmp87-HO&feature=youtu.be

4. Barnombudsmannens kommentarer

Staden har högt ställda mål och ambitioner för att garantera barns rättigheter. Det kommer bland annat till uttryck i *Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm* och genom arbetet med Agenda 2030 och de globala målen, där staden ska vara ledande i genomförandet på lokal nivå. Agendans centrala princip att ingen ska lämnas utanför är en viktig princip för stadens barnrättsarbete. *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad* har pekar ut en tydlig inriktning för arbetet för stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Även om det ännu inte är möjligt att dra slutsatser om pandemins långsiktiga konsekvenser är det tydligt att barn från redan utsatta miljöer, med svag socioekonomisk bakgrund och svagare socialt skyddsnät, har drabbats hårdare än andra barn. Det finns risk att dessa effekter av pandemin under lång tid framöver kan förstärka de befintliga och tydliga skillnader i livsvillkor som finns i Stockholm, mellan och inom olika grupper av barn.

Ett effektivt och träffsäkert barnrättsarbete behöver vara inriktat på att systematiskt ta reda på och synliggöra olika målgruppers specifika förutsättningar samt hur olika förhållanden och åtgärder kan påverka dem. Analyser av barns bästa genom barnkonsekvensanalyser och att barn får vara delaktiga blir avgörande för att rätt åtgärder ska kunna prioriteras och vidtas. Särskilt viktigt är det när åtgärder utformas för att kompensera för pandemins negativa konsekvenser och vid återstarten av staden. Att lyssna, att låta barn komma till tals om problemformuleringen av sin situation är ofta en avgörande förutsättning för att kunna hjälpa och förändra situationen för ett barn eller en grupp barn. Därtill krävs förståelse för och kunskap om framtida generationers utmaningar och behov för att skapa en långsiktigt hållbar, inkluderande och rättvis utveckling.

Barnombudsmannen anser att det är angeläget att barns deltagande och delaktighet har en framträdande roll i stadens styrning och styrdokument. På så sätt får barns röster större effekt i stadens utrednings- och utvecklingsarbete. En kommande revidering av *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad* bör ta sikte på det. Med detta ökar stadens möjlighet att leva upp till barnkonventionen.

4.1 Projektet – Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad

Barnombudsmannen vill poängtera att samtalen med barn och intervjuerna med representanter från stadens verksamheter har varit ytterst värdefulla i arbetet med projektet och förordar att sammanställningen av samtalen och intervjuerna läses i dess helhet. Barnen hade många viktiga och kloka saker att säga, sådant som vuxna inte alltid känner till eller uppfattar. I samtalen med de intervjuade verksamheterna framkom insiktsfulla erfarenheter, tankar och tips. Det är tydligt att många medarbetare i staden lägger ner ett betydelsefullt arbete på att skapa förutsättningar för barn att vara delaktiga på olika sätt.

Barnens berättelser

Barn är inte en homogen grupp. De har olika förutsättningar och behov. De barn som har deltagit i projektet har bidragit med sina egna tankar och reflektioner. Tankar och reflektioner som inte kan generaliseras och tas för givet att de överensstämmer med vad andra barn tänker och upplever.

De flesta barn vill berätta och vara med och påverka. Det märktes tydligt vid träffarna med barnen i projektet. Men det var också uppenbart att några barn inte hade lika lätt eller inte ville ta plats i gruppen. En del barn behövde få hjälp med mer detaljerade frågor. Efter samtalen uttryckte det stora flertalet av barnen att de tyckte att samtalen varit bra och roligt att vuxna frågar och vill lyssna.

De frågor barnen tog upp som viktiga, och där de vill vara med och påverka, avser såväl vardagliga situationer som stora beslut. Det handlade om allt från frågor i skolan som skolmat, aktiviteter på fritiden och trygghetsfrågor som till den framtida utvecklingen av staden såsom nya bostadsområden, idrottshallar och grönområden. I samtalen framkom vikten av att känna trygghet och att det finns vuxna att prata med och som lyssnar, i såväl förskolan, skolan som på fritiden. De äldre barnen berättade om sina upplevelser av otrygghet i sina närområden och i skolan, samt om rasism och diskriminering. Flera av de förslag som barnen tog upp handlade om att de önskade fler fritidsaktiviteter och fler aktiviteter som inte kostar något.

En särskilt betydelsefull arena för delaktighet och inflytande är skolan. I samtalen med barnen framkom skilda upplevelser av och i vilken omfattning de tycker att de blir lyssnade på i skolan. Barnombudsmannen anser att det är mycket allvarligt att några av barnen berättade att de upplevde att lärarna inte lyssnar på dem, att lärarna har låga förväntningar på dem och att det leder till att de tappar lusten till skolarbetet. Alla barn har rätt till en trygg skolmiljö. När det gäller barnens syn på möjligheten att påverka genom elevrådsarbete var den olika. Barnombudsmannen uppfattar att där barnen beskrev att det fanns en tydligt och förankrad organisation samt rutiner för elevdemokrati, upplevde barnen att de hade

större möjlighet att påverka skolans verksamhet. Även när de själva inte var aktiva i elevrådet. Att få återkoppling och förklaring till varför vissa förslag från barnen inte kan genomföras, tycktes också ha betydelse för hur möjligheten att kunna påverka upplevdes. Under pandemin kände sig många av barnen ensamma och stressade. När skolorna var stängda var det svårt att få information vilket påverkade skolarbetet negativt.

Barnombudsmannen vill framhålla att det tydligt märks i samtalen med barnen, att när vi pratar med barn och lyssnar får vi viktig kunskap som vi inte kan få på annat sätt. Den kunskapen behöver vi och den är nödvändig i stadens verksamheter. Barns röster är en viktig del i att göra rätt från början och hitta långsiktiga hållbara lösningar. Till exempel behöver det vara en självklarhet att i allt trygghetsarbete involvera barn i planering, genomförande samt uppföljning och utvärdering. Vuxnas bild av otrygghet speglar inte alltid barnens känsla av otrygghet.

Styrningen av stadens arbete med barns delaktighet

Övergripande hänvisningar till barnkonventionen i stadens budget för vissa nämnder är betydelsefulla för säkerställandet av stadens barnrättsarbete. Särskilt positivt är det att barns rätt till delaktighet betonas för flera nämnder och verksamhetsområden genom uttryckliga formuleringar och aktiviteter. Bland annat märks det genom att flera områden inom socialtjänsten arbetar med att utveckla former för barns delaktighet. Arbetet säkerställs dessutom ytterligare genom den för 2021 nya nämndindikatorn som kommer att mäta och följa upp barns delaktighet i utredningar. Det är också värt att nämna att socialtjänstens socialtjänst- och funktionshindersinspektörer i sina granskningar under flera år uppmärksammat hur barns rätt till delaktighet tillgodoses i stadens verksamheter.

För att ytterligare förtydliga och förstärka barns rätt till delaktighet och inflytande i arbetet med stadens utveckling, stadsplanering och samhällsplanering anser barnombudsmannen att de mer allmänt hållna skrivningarna i budgeten, om allas, stockholmares eller boendes delaktighet, med fördel skulle kunna formuleras så att det blir tydligt att även barn, som ofta saknar reellt inflytande, ingår som en viktig målgrupp.

Trots att barnrättsarbetet är förankrat i stora delar av stadens verksamheter framkommer i flera av intervjuerna att det saknas strategiska beslut som styr när och hur delaktighetsarbetet ska genomföras inom en nämnd eller ett verksamhetsområde. Någon verksamhet har en checklista för prövningar av barnets bästa, där barns delaktighet ingår som en del. Det tas även upp att uppföljningen av arbetet med barns delaktighet skulle behöva utvecklas och att en särskild funktion med ansvar för att följa upp vilken påverkan barns röster får för verksamheterna också skulle behövas.

Barnombudsmannen vill framhålla att erfarenheter visar att strategiska beslut och systematisering av arbetet med barns delaktighet, och som är integrerad i det ordinarie arbetet, krävs för att arbetet ska kunna

säkerställas. Nämnders och bolagsstyrelser strategiska planering och uppföljning är en förutsättning för samordning, för att kunna identifiera och långsiktigt prioritera betydelsefulla områden och åtgärder där barns inflytande behöver garanteras och barns bästa bedömas. Allt strategiskt arbete handlar om att säkerställa likställigheten, att alla barn, enskilda eller grupper av barn, har samma möjligheter att göra sin röst hörd och får sina rättigheter tillgodosedda oavsett om det gäller vardagliga situationer eller större frågor och beslut som har mer långsiktiga konsekvenser.

I intervjuerna framkommer att det, under första året av pandemin, fanns brister i arbetet med delaktighet och svårigheter med att nå ut till barn i flera verksamheter. Det är särskilt allvarligt mot bakgrund av barns berättelser om ensamhet, stress och att de saknat information. Barnombudsmannen menar att dessa svårigheter troligen hade kunnat undvikas om arbetet med barns rättigheter varit mer tydligt inkluderat i strategiska beslut och planering samt integrerat i det dagliga arbetet. Fler barn hade kunnat få information och varit delaktiga. Likaså hade troligen fler barnkonsekvensanalyser genomförts och fler kompensatoriska åtgärder vidtagits tidigare. I stadens utvärderingar av hur pandemin påverkat barn är det särskilt viktigt att barn involveras och att det säkerställs att barns egna erfarenheter och synpunkter tas till vara.

Barns faktiska inflytande och möjligheterna att nå alla barn

Barnombudsmannen anser att det är värdefullt att det under intervjuerna framkommer att det är många olika metoder som används för att öka barns delaktighet och inflytande. Det är således inte någon brist på samtalsmetoder, men för att alla barn ska kunna komma till tals och kunna uttrycka sina åsikter behöver metoderna vara anpassade efter barns ålder, mognad och förmåga. Genomtänkta val och systematiska förhållnings-sätt behöver styra vilken metod som används i olika situationer. Det är viktigt att reflektera över hur och varför vissa metoder används samt att följa upp och ta reda på om valda metoder fungerar som avsett. Det är positivt att pandemin har påskyndat utvecklingen av nya lösningar, även digitala, för att prata med barn och göra barn delaktiga.

Under intervjuerna var det svårt att få en tydlig uppfattning om i vilken omfattning barn ges möjlighet till faktiskt inflytande i olika verksamheter. Barn tycks generellt ha störst möjlighet att påverka när det gäller situationer i vardagen, vilket utan tvivel är viktigt. Barnombudsmannen vill dock betona att barns röster och erfarenheter är viktiga även när långsiktiga åtgärder ska planeras och beslutas.

En del barn har ofta svårare att få komma till tals och bli synliggjorda. I intervjuerna berättades om hur viktigt det är att vara medveten om och uppmärksamma de barnen, att det behövs kompetens, strategier och metoder samt ibland hjälpmedel för att barnen ska få möjlighet att ta plats och uttrycka sig. Det kan handla om små barn, barn med funktionsnedsättning, barn som inte har svenska som modersmål eller barn

som är blyga. Barnombudsmannen vill understryka att en trygg, tillåtande och lyssnade miljö, där barns olika förutsättningar och behov synliggörs, krävs för att arbetet ska kunna bidra till lika möjligheter till delaktighet och utveckling för varje barn. Men, som tydligt påtalades under intervjuerna, erfordras dessutom att medarbetare har kunskap och förståelse för vad rätten till delaktighet innebär för barn. Att samtal och reflektion i verksamheterna kontinuerligt behövs för att nå medvetenhet och ett gemensamt synsätt på uppdrag och det praktiska arbetet.

Det finns en ambition hos de intervjuade verksamheterna att nå alla barn. Det är bra och viktigt. Denna ambition skulle än mer kunna utvecklas utifrån barns olika förutsättningar att delta.

Det kan till exempel handla om kön; flickor, pojkar och barn som identifierar sig som icke-binära, transpersoner eller queer.⁸⁶ Av intervjuerna framgår att ett jämställdhetsperspektiv skulle kunna bli tydligare i arbetet med barns delaktighet och inflytande. Till exempel genom rutiner för att göra analyser av barnens behov utifrån kön eller att eftersträva en jämn könsfördelning.

Mot bakgrund av att varje barn har rätt till jämlika uppväxtvillkor och att utvecklas till sin fulla potential lyftes också den angelägna frågeställningen av flera under intervjuerna: Hur kan vi få kontakt och nå de barn och målgrupper som idag inte är aktiva eller på något annat sätt tar del av stadens verksamheter? Frågan är särskilt aktuell bland annat för verksamheter inom kultur och fritid, eftersom det i stadens budget 2021 beträffande dessa verksamheter finns en tydlig ambition att nå fler barn från underrepresenterade grupper. Barnombudsmannen menar att hinder behöver analyseras och frågan, varför grupper av barn är exkluderade från olika aktiviteter och verksamheter, behöver barnen själva få vara med och ge svar på. Barnombudsmannen delar uppfattningen, som framkom under några av intervjuerna, att staden i större utsträckning behöver finnas på de plattformar där barn är och att barn behöver uppmuntras att lämna synpunkter.

Avslutningsvis vill barnombudsmannen understryka vikten av att kontinuerligt identifiera barn som lever under utsatta levnadsförhållanden och hur dessa barn på bästa sätt kan nås. Likaså krävs samverkan med andra myndigheter och civilsamhället samt strategiska och långsiktigt hållbara initiativ som bygger på barns delaktighet och inflytande. På så sätt stärks stadens arbete för att ingen ska lämnas utanför.

⁸⁶ Regeringens handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter (2021). Handlingsplanen tydliggör att målgruppen omfattar homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner (hbtqi-personer). kortversion-handlingsplan-hbtqi-210521-tillganglig.pdf (regeringen.se).

5. Barnombudsmannens arbete 2019–2021

Stockholms stad har sedan 2015 en egen barnombudsman. Det finns även den statliga myndigheten, Barnombudsmannen (BO) med uppdrag att bland annat bevaka hur barnkonventionen efterlevs i samhället och driva på genomförandet i kommuner, regioner och myndigheter.

Stadens barnombudsman arbetar enligt den instruktion som kommunfullmäktige har beslutat om. Arbetet består huvudsakligen av strategiskt arbete, informationsspridning och samverkan. Uppdraget handlar om att driva på och stödja utvecklingen av arbetet med barnkonventionen inom staden. Uppdraget handlar också om att samverka med alla verksamheter i staden och sprida kunskap om barns rättigheter och barns levnadsvillkor samt samverka med andra organisationer och myndigheter. Dessutom ingår att granska hur barnets rättigheter gör avtryck i stadens styrdokument och implementeras.

Barnombudsmannen ska också vartannat år återkoppla till kommunfullmäktige och rapportera om sitt eget arbete. Barnombudsmannen företräder inte barn i enskilda ärenden. Barnombudsmannen tar inte heller emot klagomål – men försöker hjälpa den som hör av sig. Alla klagomål hanteras av respektive nämnd eller bolag.

I det följande beskrivs barnombudsmannens eget arbete i huvuddrag åren 2019–2021. Till följd av pandemin har arbetet under 2020 och 2021 i huvudsak genomförts digitalt.

Barnombudsmannens instruktion finns som bilaga till rapporten.

Strategiskt arbete

Med utgångspunkt i *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022* har barnombudsmannen fortlöpande arbetat med att stödja stadens nämnder och bolagsstyrelser i deras strategiska barnrättsarbete. Det har till exempel handlat om att vara referensperson vid framtagande av styrdokument och rapporter, stödmaterial och rutiner för barnkonsekvensanalyser.

Inför att barnkonventionen blev svenska lag i januari 2020 arbetade barnombudsmannen tillsammans med stadens juridiska avdelning med att informera om innebörden av lagen för stadens verksamheter. Det gjordes utskick till stadens nämnder och bolag, information lades upp på intranätet och flera presentationer om lagstiftningen hölls för förtroendevalda samt förvaltnings- och bolagsledningar.

För att uppmärksamma vikten av att göra barn delaktiga i stadens verksamheter har barnombudsmannen tillsammans med stadens jämställdhetsstrateg under perioden bedrivit ett arbete i projektform om barns delaktighet – *Ökad delaktighet för barn i Stockholms stad*. Resultatet av arbetet beskrivs i denna rapport.

Barnombudsmannen har samverkat med nyckelpersoner inom stadens verksamheter i olika strategiska frågor där barns rättigheter är viktiga. Exempelvis har det handlat om arbetet med Agenda 2030, att ta fram en ny nämndindikator som mäter barns delaktighet inom socialtjänsten, beakta barns rättigheter vid upphandling och inköp samt planering av arbete för ungdomars feriearbeten. Barnombudsmannen har regelbundet deltagit i socialnämndens nätverk för stadsdelsnämndernas lokala barnrättssamordnare inom socialtjänsten.

I det stadsövergripande barnrättsnätverket, där cirka 25 nämnder och bolagsstyrelser är representerade, har barnombudsmannen bjudit in till fyra träffar per år. Syftet med nätverket är stadsövergripande samverkan och erfarenhetsutbyte samt stärka det strategiska barnrättsarbetet. Träffarnas tema har bland annat varit barns rätt till trygghet och skydd mot alla former av våld, rättigheter för barn med särskilda behov och rätt till delaktighet och inflytande. Olika gäster och verksamheter har medverkat på träffarna. Vid en träff presenterade feriearbetade ungdomar sitt projekt *Framtidens verksamheter för ungdomar i Rinkeby-Kista*. Även metodfrågor avseende barnkonsekvensanalys, dokumentation, uppföljning och utvärdering av barnrättsarbete har behandlats. Pandemins konsekvenser för barns rättigheter har varit ett återkommande ämne.

Vid flertal tillfällen har barnombudsmannen träffat och haft dialog med socialnämndens socialtjänst- och funktionshindersinspektörer, som genomfört granskningar med fokus på barns rättigheter. Samverkan har kontinuerligt ägt rum med stadens funktionshinderombudsman.

Informationsspridning, förankring och utbildning

En stor del av arbetet har handlat om att sprida information om barns rättigheter, barnkonventionen som lag samt att informera om aktuella rapporter och forskning rörande barns levnadsvillkor. Det har varit en fortsatt stor efterfrågan på information, utbildningar och möten från förtroendevalda, ledningsgrupper, chefer och medarbetare inom stadens olika verksamheter på alla nivåer.

Exempel på återkommande föreläsningar som barnombudsmannen har hållit är för nyanställda socialsekreterare samt ledarprogram för blivande förskolerektorer. Vid flera tillfällen har föreläsningar hållits i samverkan med socialförvaltningen med inriktning på barns rättigheter och barn som far illa, bland annat för medarbetare inom arbetsmarknadsförvaltningen och Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS). Barnombudsmannen har informerat om barnkonventionen som lag inom Norra Djurgårdstidens

kompetensutvecklingsprogram, för Kommunalförbundet Storstockholm, samhällskommunikatörer i Stockholms län samt hållit föreläsningar om stadens barnrättsarbete som arrangerats av Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen Västra Götaland, Rådet för arkitektur och barn, Forum Jämställdhet 2020 och Utredardagarna 2020. Tillsammans med funktionshindर्सombudsmannen har barnombudsmannen besökt kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 och berättat om sitt uppdrag och arbete.

Kontakter och samverkan

Barnombudsmannen har träffat och samtalat med barn från skolor, fritidsgårdar och förskola samt ungdomar som feriearbetat i staden; lyssnat på gymnasieelevers redovisningar om offentliga rum arrangerat av trafikkontoret; närvarat vid invigning av barnavdelningen på Kungsholmens bibliotek och *Barnens konst Liljeholmen*.

Samverkan med Sveriges Kommuner och Regioner har skett regelbundet. Barnombudsmannen ingår i arbetsgruppen för SKR:s kommunala nätverk för barnrättsstrategier som bland arrangerar nätverksträffar två gånger per år. Flertalet kontakter har förevarit med BO, bland annat har barnombudsmannen deltagit på ett seminarium för statliga myndigheter och berättat om sin rapportering av barnrättsarbetet till kommunfullmäktige. Ett arbete som också beskrivs i en intervju publicerad på BO:s webbplats. Barnombudsmannen har varit referensperson i ett projekt om barns delaktighet och inflytande inom *Uppdrag psykisk hälsa i Stockholms län*.

Utbyte med barnombudsmän och barnrättsstrategier i flera kommuner och på Länsstyrelsen Stockholm och Region Stockholm har skett kontinuerligt. Olika studiebesök har tagits emot, exempelvis från Nya Zeeland.

Barnombudsmannen har haft kontakt med olika civilsamhällesorganisationer och regelbunden dialog med Barnrättsbyrån. Vidare har barnombudsmannen på inbjudan av Rädda Barnen dels medverkat vid panelsamtal om papperslösa barnfamiljer, dels berättat om stadens barnrättsarbete på lokalavdelningen i Stockholms årsmöte. Därutöver har barnombudsmannen deltagit i ytterligare en rad externa seminarier och konferenser, däribland de årliga Barnrättsdagarna i Örebro, Bris nätverksmöten och seminarier anordnade av Barnrättscentrum vid Stockholms Universitet, såväl för att hålla sig à jour med forskning, ny lagstiftning samt andra aktörers arbete som för att informera om stadens arbete.

Här kan du läsa mer om barns delaktighet och inflytande

- **Handbok för barns delaktighet och inflytande, Teori och praktik för nyfikna läsare som vill lära sig mer om värdet av barnets perspektiv.**
Cecilia Åhl, Jonas Karlsson och Shanti Ingeström. UNICEF (2020). [UNICEFs Handbok för barns delaktighet och inflytande – UNICEF Sverige](#)
- **FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 12 (2009), Barnets rätt att bli hörd.**
Normal, [barnombudsmannen.se](#)
- **Att samtala med barn, Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. Socialstyrelsen (2018).**
[Att samtala med barn, socialstyrelsen.se](#)
- **Samtal med barn inom socialtjänsten. Sveriges kommuner och regioner.**
[Samtal med barn | SKR, skr.se](#)
- **Metoder och arbetssätt för att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande i frågor som rör psykisk hälsa. Uppdrag psykisk hälsa i Stockholms län (2020).**
Rapport: Metoder och arbetssätt för att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande i frågor som rör psykisk hälsa – Stockholms län, [uppdragpsykiskhalsa.se](#)
- **Stödmaterial för att pröva barnets bästa, Barnchecklista, barnkonsekvensanalys, integrerad jämställdhetsanalys. Stockholms stads barnombudsman (2017).**
[Barns rättigheter – Stockholms stads intranät](#)

Bilagor

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den också kallas, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. I barnkonventionens artikel 45 finns inskrivet att det är UNICEFs uppgift att kämpa för att barnkonventionen efterlevs.

- 1 Som barn räknas varje människa under 18 år.
- 2 Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.
- 3 Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
- 4 Varje stat ska ta ansvar för och nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Där det behövs ska stater samarbeta internationellt.
- 5 Barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare ansvarar för barnets uppfostran och utveckling. De ska också stötta barnet i att få sina rättigheter uppfyllda.
- 6 Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.
- 7 Barn har rätt till ett eget namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka dess föräldrar är och få deras omvårdnad.
- 8 Barn har rätt till sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släktförhållanden.
- 9 Barn ska inte skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa.
- 10 Barn har rätt att återförenas med sin familj om familjen splittrats.
- 11 Varje stat ska bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.
- 12 Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.
- 13 Barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter.
- 14 Barn har rätt att utöva vilken religion de vill, eller ingen alls.
- 15 Barn har rätt att delta i föreningar och fredliga sammankomster.
- 16 Barn har rätt till ett privatliv.
- 17 Barn har rätt att få tillgång till information via till exempel internet, radio och tv. Staten ska uppmuntra att det skapas material som är av värde för barn och som inte är skadligt.
- 18 Barnets föräldrar eller vårdnadshavare, har gemensamt huvudansvar för barnets uppfostran och utveckling, med statens stöd.
- 19 Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.
- 20 Barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem.
- 21 Vid adoption ska staten säkerställa att största vikt ges till vad som bedöms vara barnets bästa.
- 22 Barn på flykt har rätt till skydd, och hjälp att spåra och hitta sina föräldrar eller andra familjemedlemmar.

- 23** Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.
- 24** Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.
- 25** Varje stat ska regelbundet se till att ett barn som är omhändertaget av myndigheter behandlas väl.
- 26** Barn har rätt till social trygghet samt till statligt stöd, ifall föräldrar eller annan vårdnadshavare saknar tillräckliga resurser.
- 27** Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.
- 28** Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.
- 29** Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter.
- 30** Barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, eller som tillhör ett urfolk, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.
- 31** Barn har rätt till lek, vila och fritid.
- 32** Barn har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och mot arbete som är skadligt eller som hindrar barnets skolgång.
- 33** Barn ska skyddas från narkotika.
- 34** Barn ska skyddas från alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.
- 35** Varje stat ska förhindra bortförande och försäljning av, eller handel med, barn.
- 36** Varje stat ska skydda barn från alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet.
- 37** Barn ska inte utsättas för tortyr, annan grym behandling, bestraffning eller dödsstraff. Frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.
- 38** Varje stat ska säkerställa skydd och omvårdnad av barn som berörs av en väpnad konflikt.
- 39** Barn som har utsatts för vanvård, utnyttjande, övergrepp, tortyr eller väpnade konflikter har rätt till rehabilitering och social återanpassning.
- 40** Barn som anklagas för brott, eller har blivit dömt för en straffbar handling, har rätt att behandlas rättvist och respektfullt, få juridiskt stöd samt återanpassas i samhället.
- 41** Om det finns bestämmelser i en stat, som går längre för barns rättigheter än innehållet i barnkonventionen, gäller de bestämmelserna.
- 42** Varje stat ska göra barnkonventionen allmänt känd bland både vuxna och barn.
- 43–45**
Regler om hur barnkonventionen följs upp och vad stater ska göra för att följa den.
- 46–54**
Regler om hur de som bestämmer i länderna ska göra för att följa barnkonventionen.

Instruktion för Stockholms stads barnombudsman

Kommunal författningssamling 2015:16

1§ Barnombudsmannen har till uppgift att driva på och stödja utvecklingen av arbetet med Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) inom Stockholms stad.

2§ Barnombudsmannen ska särskilt uppmärksamma att barns rättigheter och intressen tillgodoses i stadens styrdokument samt granska hur barns rättigheter implementeras.

3§ Barnombudsmannen ska inte handlägga enskilda ärenden eller klagomåls- hantering inom nämndernas verksamhet och inte heller företräda enskilda medborgare. Barnombudsmannen har inte befogenhet att överpröva eller ändra beslut som fattats av annan myndighet.

4§ Barnombudsmannen ska samverka med stadens nämnder och styrelser, andra myndigheter och frivilligorganisationer. Barnombudsmannen ska bidra till att öka kunskapen om barns rättigheter inom stadens alla verksamheter.

5§ Barnombudsmannen ska vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om barn som ombudsmannen anser att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om. Barnombudsmannen kan däremellan lämna rapporter till kommunstyrelsen för att till exempel belysa brister inom ett område.

6§ Barnombudsmannen tillhör organisatoriskt stadsledningskontoret.

**” När man får vara med och
berätta vad man tycker så känns
det bra och man mår bättre.**

**” Det är en kompetensfråga,
man behöver kunna beskriva vad
som är utmaningen och vara
genuint intresserad av vad barn
har att säga.**